

# XARİCİ DİL

(İngilis, alman, fransız, rus, ərəb və fars dilləri)

Təqdim olunan proqram V-XI siniflərin tədris materialları əsasında hazırlanmışdır.

İmtahanda fənn kurikulumunun Xarici dil fənni üçün müəyyən etdiyi 4 (“Dinləmə”, “Danışma”, “Oxu” və “Yazı”) məzmun xəttinə aid altstandartların hamısı üzrə bilik və bacarıqların yoxlanılması 2026/2027-ci tədris ilində də mümkün deyil. Bəzi altstandartların tələblərinin yoxlanılması üçün müəyyən vasitələr tələb edildiyindən, onlarla bağlı tapşırıqlardan istifadə olunması məqsəduyğun hesab edilmir. “Danışma” məzmun xətti üzrə bilik və bacarıqlar buraxılış imtahanında hələ ki, yoxlanılmır.

Proqram əsas etibarilə 3 (“Dinləmə”, “Oxu” və “Yazı”) məzmun xətti üzrə altstandartların tələblərinin yoxlanılması və qiymətləndirilməsi üçün verilmiş materialları əhatə edir.

“Dinləmə” məzmun xətti, əsasən, aşağıdakılara uyğun bilik və bacarıqlar yoxlanılır:

- müraciətlər zamanı sualları cavablandırmaq;
- müraciətlərə uyğun tapşırıqları ardıcıl icra etmək;
- dinlənən mətndəki əsas fikri müəyyən etmək;
- dinlənən mətndəki fakt və hadisələri qruplaşdırmaq, ümumiləşdirmələr aparmaq və s.

“Oxu” məzmun xətti ilə bağlı, əsasən, aşağıdakılara uyğun bilik və bacarıqlar yoxlanılır:

- mətndəki əsas fikri müəyyən etmək;
- mətnin bütöv hissələrini fərqləndirmək;
- mətndəki əsas fakt və hadisələri seçmək, qruplaşdırmaq;
- mətndəki fakt və hadisələri təhlil etmək və s.

“Yazı” məzmun xətti üzrə, əsasən, aşağıdakılara uyğun bilik və bacarıqlar yoxlanılır:

- verilmiş sözləri mənə və qrammatik cəhətdən əlaqələndirərək cümlələr qurmaq;
- müxtəlif əşya və hadisələri təsvir etmək;
- müxtəlif konstruksiyalı cümlələri düzgün yazmaq;
- cümlələri və abzasları düzgün əlaqələndirmək üçün bağlayıcı vasitələrdən istifadə etmək;
- orfoqrafiya, qrammatika və dürgü işarəsi qaydalarına əməl etmək.

# İNGİLİS DİLİ

## FONETİKA (PHONETICS)

İngilis dilinin hərf və səs tərkibi. Səs-hərf münasibəti. Sözlərdə səs tərkibi ilə hərf tərkibinin bir-birinə uyğun gəlməməsi halları. Hərf və hərf birləşmələrinin oxunuş qaydaları. Uzun və qısa sait səslər. Monoftonqlar və diftonqlar. Kar və cingilti samit səslər.

Açıq və qapalı heca. Vurğu.

## LEKSİKOLOGİYA (LEXICOLOGY)

Sözün leksik və qrammatik mənalı. Sözlərin quruluşca növləri: sadə, düzəltmə, mürəkkəb sözlər. Təkmənalı və çoxmənalı sözlər. Sinonimlər (Synonyms). Antonimlər (Antonyms).

Feillərin sözünü və zərflərlə birləşməsi – tərkibi feillər (Phrasal Verbs). (His mother stood up for him and said that he had acted sensibly. A really determined person never gives up trying).

## Sözdüzəltmə (Word formation).

İsim düzəldən suffikslər: -i, -ian/-an, -ese, -ess, -er, -ment, -tion (-sion), -ness, -ity, -ing, -th, -dom, -ship.

Sifət düzəldən suffikslər: -less, -ful, -able, -y, -ly (a weekly newspaper, lovely, friendly, lonely, elderly, lively, cowardly),

-ous, -ish və prefikslər: pre-, un-, in- (im-, ir-, il-).

Say düzəldən suffikslər: -teen, -ty, -th.

Feil düzəldən suffikslər: -ify, -ize, -ate, -en və prefikslər: en-, dis-, re-, un-, il-, im-, ir-, mis-.

Zərf düzəldən suffikslər: -ly (fluently, to publish weekly), -ward(s) (forward, upward).

## MORFOLOGİYA (MORPHOLOGY)

**İsim (The Noun).** İsmın əsas qrammatik əlamətləri. Xüsusi və ümumi isimlər. Ümumi isimlərin təsnifatı. Konkret və mücərrəd isimlər. Toplu isimlər. Maddi isimlər. Sayılan və sayılmayan isimlər.

Tək və cəm isimlər. Yalnız təkde işlənən isimlər; sayılmayan – maddi və mücərrəd isimlər.

Yalnız cəmdə işlənən isimlər. Cəm forması xüsusi qayda ilə düzələn isimlər. Tək və cəm forması eyni olan isimlər (a sheep- two sheep, a deer- three deer).

İsmın halları: adlıq hal (The Common Case) və yiyəlik hal (The Genitive /Possessive Case).

Canlı varlıqları bildirən isimlərin yiyəlik halının düzəldilməsi (the student's answer, the students' answers; the child's toys, the children's toys). Canlı və cansız varlıqları bildirən isimlərdə yiyəlik halının of sözünü ilə ifadə edilməsi.

Bəzi cansız varlıqları bildirən isimlərlə (zaman bildirən, ölkə, şəhər, fəsil, ay, gün, ulduz və planet bildirən isimlərlə) yiyəlik hal şəkilçisinin işlənməsi.

**Artıqlıq (The Article).** Qeyri-müəyyənlik (a, an) və müəyyənlik (the) artıqları. Artıqların işlədilmə və işlədilməmə halları.

**Sifət (The Adjective).** Sifətin adi (Positive Degree), müqayisə (Comparative Degree) və üstünlük (Superlative

Degree) dərəcələri. Müqayisə və üstünlük dərəcələrinin düzəldilməsi və işlədilməsi. Müqayisə və üstünlük dərəcələri kökündən dəyişməklə düzələn sifətlər: *bad – worse – the worst, good – better – the best*.

Sifətin bağlayıcı feillərlə (Link verbs) (*to be, to taste, to seem, to smell, to look, to feel, to become, to appear, to stay, to get, to grow, to sound*) işlədilməsi: *She feels bad. He looked happy*.

*Than, (not) as ... as, not so ... as* bağlayıcıları ilə düzələn konstruksiyalar.

**Say (The Numeral).** Miqdar sayları (Cardinal numerals). Sıra sayları (Ordinal numerals). Sıra saylarının düzəldilməsi.

**Əvəzlik (The Pronoun).** Əvəzliliklərin növləri.

Şəxs əvəzlilikləri (Personal Pronouns). Şəxs əvəzliliklərinin halları: adlıq halı (The Nominative Case) və obyekt halı (The Objective Case).

Yiyəlik əvəzlilikləri (Possessive Pronouns). Asılı (isimlə işlənən) və müstəqil (isimsiz işlənən) formaları.

Qeyri-müəyyən əvəzliliklər (Indefinite Pronouns): *some, any* və onların törəmələri.

*One* qeyri-müəyyən əvəzliyinin işlədilməsi.

*Many, much, little, a little, few, a few* əvəzliliklərinin işlənməsi.

*A lot (of), lots (of), plenty (of)* sözlərinin işlənməsi.

Təyini əvəzliliklər (Defining Pronouns): *all, both, each, every, everybody, everyone, everything*.

Qayıdış əvəzlilikləri (Reflexive Pronouns): *myself, yourself, himself, herself, itself, ourselves, yourselves, themselves*.

İşarə əvəzlilikləri (Demonstrative Pronouns): *this, that, these, those*.

Sual (Interrogative Pronouns), nisbi (Relative Pronouns) və bağlayıcı (Conjunctive Pronouns) əvəzliliklər: *who, which, what, whose, whom, that*. Tamamlıq funksiyasında olan nisbi əvəzliliklərin atıla bilməsi.

İnkə əvəzlilikləri (Negative Pronouns): *no, nobody, no one, nothing, none(of)*.

**Feil (The Verb).** Feilin dörd əsas forması (Basic Forms of the Verb). Məsdər (The Infinitive); Keçmiş sadə zaman forması (The Past Simple), İndiki zaman feili sifəti (The Present Participle); Keçmiş zaman feili sifəti (The Past Participle).

*To be, to have* və *to do* feilləri.

Feilin xəbər şəklinin dörd zaman qrupu:

I. Sadə (qeyri müəyyən) zamanlar. (Simple Tenses);

1) İndiki sadə zaman formasının (The Present Simple) düzəldilməsi və işlədilməsi.

2) Keçmiş sadə zaman formasının (The Past Simple) düzəldilməsi və işlədilməsi. Qaydalı və qaydasız feillər (Regular and Irregular Verbs). *Used to + məsdər* söz birləşməsi.

3) Gələcək sadə zaman formasının (The Future Simple) düzəldilməsi və işlədilməsi.

4) Keçmiş nəzərə gələcək sadə zaman formasının (The Future Simple in the Past) düzəldilməsi və işlədilməsi.

II Davamedici zamanlar (Continuous Tenses);

1) İndiki davamedici (The Present Continuous/Progressive) zaman formasının düzəldilməsi və işlədilməsi.

2) Keçmiş davamedici (The Past Continuous/Progressive) zaman formasının düzəldilməsi və işlədilməsi.

3) Gələcək davamedici (The Future Continuous) zaman formalarının düzəldilməsi və işlədilməsi.

*To be going to* ifadəsi.

III. Bitmiş zamanlar (Perfect Tenses);

1) İndiki bitmiş (The Present Perfect) zaman formasının düzəldilməsi və işlədilməsi.

2) Keçmiş bitmiş (The Past Perfect) zaman formasının düzəldilməsi və işlədilməsi.

IV. Bitmiş davamedici zamanlar (Perfect Continuous Tenses).

1) İndiki bitmiş davamedici (The Present Perfect Continuous/Progressive) zaman formasının düzəldilməsi və işlədilməsi.

2) Keçmiş bitmiş davamedici (The Past Perfect Continuous/Progressive) zaman formasının düzəldilməsi və işlədilməsi.

Zamanların uzlaşması (The Sequence of Tenses).

Modal feillər (The Modal Verbs) və onların ekvivalentləri: *can (could), may (might), must, to have to, to be able to, need, ought to, should*. *May, might, could* modal feillərinin (inkarda *might not, may not*) ehtimal, gümanlıq və proqnoz mənası bildirməsi. (*We may go to the cinema tomorrow. We might go to the cinema tomorrow. She may not come to the party.*)

Modallıq mənası ifadə edən birləşmələr. *To be about to*. (The movie is just about to start.) *To be due to*. (The flight is due to take off at 5:00PM.)

*Should have + past participle* (Keçmiş peşmanlıqlar və səhvlər haqqında danışdıqda - Past regrets or mistakes) (*She shouldn't have opened the letter; it wasn't addressed to her. You should have told him that the paint on that seat was wet*).

Modallıq mənası bildirən birləşmələr (ifadələr). *Had better + V1; would rather + V2* (*You had better finish your homework before dinner; I would rather stay home tonight than go to the party.*)

Feilin məchul növü (The Passive Voice). İndiki sadə zaman (The Present Simple), Keçmiş sadə zaman (The Past Simple), Gələcək sadə zaman (The Future Simple), İndiki bitmiş zaman (The Present Perfect), Keçmiş bitmiş zaman (The Past Perfect), İndiki davamedici zaman (The Present Continuous) və Keçmiş davamedici zaman (The Past Continuous) formalarının məchul növdə işlədilməsi.

Modal feillərin (*can, may, must, should*) məchul növlə işlənməsi (Modal Verbs in the Passive Voice).

Feilin əmr şəklinin (The Imperative Mood) düzəldilməsi və işlədilməsi.

Feilin şəxssiz (təsriflənməyən) formaları (Non-Finite forms of the verb). Məsdər (The Infinitive). *to read, to sit*. Məsdərin inkar forması (*not to read, not to sit*).

Müəyyən feillər (*to agree, can't afford, to choose, to decide, to deserve, to expect, to fail, to hope, to need, to offer, to plan, to promise, to want, to wish, would like*), "ought" modal feili və modal ifadələrdən sonra məsdərin "to" ilə işlənməsi. (*They were able to stay calm in the room. I expect to finish my work tomorrow. I promised to go there. He has to finish his project before dinner.*)

Bir çox sifətlərdən sonra məsdərin "to" ilə işlənməsi. (*It is important to do homework every day; We are happy to see our teachers again.*)

**Too və enough** ilə işlənən sifətlərdən sonra *to + məsdər* işlənməsi. (*Too + sifət + to + məsdər; Enough + sifət + to + məsdər. He is too tired to work. She is old enough to drive. It is never too late to realize your dream.*)

*Advise, allow, ask, expect, order, remind, tell, want, permit, encourage, invite, teach, would like + object + to do sth. (I want you to help him. They expected the ship to leave tonight.)*

*Let, make + object + do sth (The story made us laugh).*

**Cerund (The Gerund).** (*going, writing, speaking; inkarda – not writing, not going*). Cerundun müəyyən feillərdən (*can't help, to enjoy, to imagine, to keep, to mind, to miss, to practise, to recommend, to risk, to suggest*) və sözlüklərdən sonra işlənməsi. (*He suggested going for a walk. Can you imagine flying without fear? Touch your toes without bending your knees! We had difficulty in finding a parking place.*)

Cerund və ya məsdər formasında işləndikdə mənası dəyişən feillər (*to remember, to forget, to regret, to stop, to mean*).

*I regret telling him the secret; I regret to tell you that the meeting is cancelled.*

**Zərf (The Adverb).** Tərzi-hərəkət zərflərinin müqayisə və üstünlük dərəcələrinin düzəldilməsi və işlədilməsi. Müqayisə və üstünlük dərəcələrini kökündən dəyişməklə düzələn zərflər: *badly – worse – worst, well – better – best, much – more – most, little – less – least*.

Sual və bağlayıcı zərflər (*Interrogative and Conjunctive adverbs*) (*when, where, why, how*).

Nisbi zərflər (*Relative adverbs*). (*where, when*)

Yer, zaman, tezlik və tərz bildirən zərflər (*Adverbs of Place, Time, Frequency and Manner*). (*He will stay there until June. I was very busy yesterday. I always go to the theatre.*)

Ölçü və dərəcə zərfləri: *very (very cold), quite (quite calm), too (too much), enough (well enough, clever enough)*.

**Bağlayıcı zərf (Conjunctive Adverb- therefore)** - *It was raining; therefore the match was postponed.*

**Sözünü (The Preposition).** *In, on, at, next to, from, behind, between, opposite, in front of, off, around, round, for, before, after, into, since, till, until, by, to, with, without, under, of, out of, despite, in spite of, because of, as a result of, due to.*

**Bağlayıcı (The Conjunction).** Tabesiz və tabeli bağlayıcılar (*Coordinating and Subordinating Conjunctions*) (*because, as, and, but, so, or, as...as, not as...as, if, when, before, after, that, neither...nor, either...or, both... and, not only...but also, since (time), since (reason), while(time), whereas, while (contrast), so that, although, even though, though*).

Bağlayıcı sözlər (*who, which, whom, what, whose, that, when, where, how, why*).

### SİNTAKSİS (SYNTAX)

Dildə iki və daha çox sözün uyğun şəkildə birləşməsi və işlənməsi – Söz birləşməsi (*Collocation*). (*He just doesn't live in the real world. If I remember rightly, it happened at about 6.30. She raised her hand to ask a question.*)

Sadə cümlə (*The Simple Sentence*). Ünsiyyətədəki məqsədinə görə cümlənin növləri. Nəqli cümlə (*The Declarative Sentence*) (təsdiq və inkar formaları), sual cümləsi: ümumi, xüsusi (sual sözləri - *who, whom, what,*

*whose, which, what kind of, how many, how much, when, where, how, why, how long, how often, how well, how far, since when*), seçmə və ayırıcı suallar, əmr cümləsi.

Cümlə üzvləri. Baş və ikinci dərəcəli üzvlər. Xəbərin mübtəda ilə uzlaşması.

*There* formal sözü ilə başlanan cümlələr.

Sadə cümlədə söz sırası.

*"So do I. Neither do I."* tipli cümlələr. *Too, also, either* sözləri və onların işlədilməsi (*The police agreed with it too. I also decided to make a presentation. They couldn't prepare a report either.*)

Şəxssiz cümlələr: *It is cold. It is early. It is morning. It is snowing.*

Mürəkkəb cümlə (*The Composite Sentence*). Tabesiz və tabeli mürəkkəb cümlələr (*The Compound and The Complex Sentences*).

Tamamlıq budaq cümlələri (*The Object Subordinate clauses*); Təyin budaq cümlələri (*Adjective clauses*); Zaman budaq cümlələri (*The Adverbial clauses of time*);

Şərt budaq cümlələri (*The Adverbial clauses of condition*) Real və qeyri-real şərt budaq cümlələri (*Zero Conditional - If you heat ice, it melts; First Conditional - If you come, I'll show you interesting pictures; Second Conditional - If I had a lot of time, I would travel; Third Conditional - If I had controlled my emotions before starting my speech, the performance would have been more successful.*)

Səbəb budaq cümlələri (*Adverbial clauses of cause (reason)*); Nəticə budaq cümlələri (*Adverbial clauses of result*); Məqsəd budaq cümlələri (*Adverbial clauses of purpose*); Güzəşt budaq cümlələri (*Adverbial clauses of concession*); Qarşılaşdırma budaq cümlələri (*Adverbial clauses of contrast*).

**Vasitəsiz və vasitəli nitq (Direct and Indirect or Reported speech).** Vasitəsiz nitqin vasitəli nitqə çevrilməsi.

Vasitəsiz nitqdə işlənmiş nəqli cümlələrin, ümumi və xüsusi sual cümlələrinin, əmr cümlələrinin, xahiş və təkliflərin vasitəli nitqdə düzgün işlənməsi.

Indirect(Reported) Statements (*He said (that) he was waiting for Ann. He said that he had passed the exam the day before*)

Reported(Included)Yes/No questions.(*He asks if I know the Japanese language.*)

Reported(Included)WH questions (*She asked (them) what they wanted.*)

Reported Orders and Requests(*Tom advised me to read the instructions.*)

Reported Suggestions(*Jane suggested selling the house.*)

### ƏSAS ƏDƏBİYYAT SİYAHISI

1. Mauricio Shiroma, Veronica Teodorov with Paulo Machado. *Game Changer*. 5-ci sinif. – Bakı, 2024.
2. Viviane Kirmeliene, Denise Santos with Paulo Machado. *Game Changer*. 6-cı sinif. – Bakı, 2025.
3. Claire Thacker, Stuart Cochrane with Andrew Reid and Daniel Vincent. *Shape it!* 7-ci sinif, - Bakı, 2026.
4. K.Heydərova, G.Qurbanova, S.Məmmədova. *English*. 8-ci sinif. – Bakı, 2023.
5. K.Heydərova, G.Qurbanova, S.Məmmədova.. 9-cu sinif. – Bakı, 2024.

6. K.Heydərova, G.Qurbanova, S.Məmmədova. English. 10-cu sinif. – Bakı, 2022.
7. K.Heydərova, G.Qurbanova, S.Məmmədova. English. 11-ci sinif. – Bakı, 2023.

---

**ƏLAVƏ ƏDƏBİYYAT SİYAHISI**

1. English. Vəsait. "Abituriyent" jurnalının xüsusi buraxılışı. – Bakı. 2025.
  2. İngilis dili. 5-11-ci siniflər üçün "Qiymətləndirmə tapşırıqları" kitabları. "Abituriyent" jurnalının 1-ci nömrəsinin əlavəsi. – Bakı, 2026.
  3. İngilis dili. Test toplusu. "Abituriyent" jurnalının 1-ci nömrəsinin əlavəsi. I hissə – Bakı, 2026.
  4. İngilis dili. Test toplusu. "Abituriyent" jurnalının 1-ci nömrəsinin əlavəsi. II hissə – Bakı, 2026.
  5. İngilis dili. Tam orta (11 illik) təhsil səviyyəsi üzrə buraxılış imtahanı modelinə uyğun "20 variant sınaq imtahanı" kitabı. Bakı – 2026.
-

# ALMAN DİLİ

## FONETİKA (DIE PHONETIK)

Alman dilinin hərf və səs tərkibi. Səs-hərf münasibəti. Uzun və qısa sait səslər. Səs və hərf birləşmələri. Diftonqlar, affrikatlar.

Söz vurğusu. Mürəkkəb sözlərdə vurğu. Ayrılan və ayrılmayan ön şəkilçili feillərdə vurğu.

## LEKSİKA (DIE LEXIK)

Sözün leksik mənası (*lexikalische Bedeutung: Bahnhof, Haus* usw.). Təkmənəli və çoxmənalı sözlər (*Monosemische und polysemische Wörter – niemals, die Bank*). Sinonimlər (*Synonyme: schön-hübsch*). Antonimlər (*Antonyme: klein-groß*). Sabit söz birləşmələri (*feste Wortverbindungen-Angst haben* usw.) və nitq etiketləri (*Gruß- und Abschiedsformeln -Guten Tag, mit freundlichen Grüßen* usw.), atalar sözləri (*Sprichwörter-Lügen haben kurze Beine* usw.).

**Sözdüzəltmə (Die Wortbildung).** -er, -ler, -ner, -ling, -ist, -ent, -ant (kişi cinsli: *der Lehrer, der Polizist* usw.); -ung, -heit, -keit, -in, -schaft, -ei, -tion, -tät (qadın cinsli: *die Zeitung, die Freundschaft* usw.); -um, -chen, -lein suffiksləri və *ge-* prefiksi ilə (orta cinsli: *das Datum, das Buchlein, das Gebäude* usw.) düzələn isimlər. -ig, -lich, -los, -bar, -sam, -isch suffiksləri və *un-* ön şəkilçisi (prefiksi: *essbar, langsam* usw.) ilə düzələn sifətlər.

Ayrılan (*an-, ab-, aus-, auf-, mit-, zu-, bei-* və s.: *anmachen, mitbringen* usw.) və ayrılmayan (*be-, ge-, er-, ver-, zer-, ent-, emp-, miss-: bekommen, verstehen* usw.) ön şəkilçiləri və *-ieren* (*interessieren, diskutieren* usw.) suffiksi ilə düzələn feillər.

Mürəkkəb feillərin (*kennen lernen, zurück kehren, fort gehen, stehen bleiben, zurück fahren, spazieren gehen* və s.) işlədilməsi.

## MORFOLOGİYA (DIE MORPHOLOGIE)

**İsim (Das Substantiv).** İsmın quruluşca növləri. İsmın əsas qrammatik əlamətləri; cinsi, halı və kəmiyyəti. Cinsin məna və suffikslərə görə təyin olunması. (*Die Hauptarten der Substantive. Die drei Kategorien der Substantive: Genus, Kasus und Numerus. Die Bestimmung der Genera (der grammatischen Geschlechter) der Substantive nach Bedeutung und Suffixen*).

İsimlərin cəmlənməsi (*Pluralbildung der Substantive*): I

**tip: – e, – e; II tip: –n, –(e)n; III tip: –er, –er; IV tip: –; –, V tip: –s.**

İsimlərin təkdə hallanması (*Deklination der Substantive im Singular*); isimlərin qüvvətli, zəif, xüsusi və qadın cinsli isimlərin hallanması, (*die starke, schwache, besondere und weibliche Deklination der Substantive*).

İsimlərin qüvvətli hallanması (*die starke Deklination der Substantive*):

|                   |            |
|-------------------|------------|
| Nom. – der Hund   | das Glas   |
| Gen. – des Hundes | des Glases |
| Dat. – dem Hund   | dem Glas   |
| Akk. – den Hund   | das Glas   |

İsimlərin xüsusi hallanması (*die besondere Deklination der Substantive; der Name, der Gedanke, der Friede, der Buchstabe und das Herz*):

|                 |          |
|-----------------|----------|
| Nom. – der Name | das Herz |
|-----------------|----------|

Gen. – des Namens

des Herzens

Dat. – dem Namen

dem Herz/Herzen

Akk. – den Namen

das Herz

İsimlərin zəif hallanması (*die schwache Deklination der Substantive*):

Nom. – der Mensch

der Löwe

Gen. – des Menschen

des Löwen

Dat. – dem Menschen

dem Löwen

Akk. – den Menschen

den Löwen

Qadın cinsli isimlərin hallanması (*die weibliche Deklination der Substantive*):

Nom. – die Tasche

Gen. – der Tasche

Dat. – der Tasche

Akk. – die Tasche

İsimlərin cəmdə hallanması (*Deklination der Substantive im Plural*):

Nom. – die Kinder

Gen. – der Kinder

Dat. – den Kindern

Akk. – die Kinder

Cəmdə sonu -s, -en (-n) ilə bitən isimlər ismin yönük (Dativ) halında -n qəbul etmirlər.

**Artikl (Der Artikel).** Artiklin növləri: müəyyən (*Die Arten der Artikel: der bestimmte Artikel: der (Maskulinum/männlich-der Tisch), die (Femininum/weiblich-die Uhr), das (Neutrum/sächlich-das Buch)*) və qeyri-müəyyən (*der unbestimmte Artikel: ein (männlich/sächlich-ein Stuhl/ein Heft) und eine (weiblich-eine Blume)*) artikllər. Artiklin cins, hal, kəmiyyət bildirməsi (*Die Funktionen des Artikels als das Geschlecht, die Anzahl und der Fall*). Artiklin işlənməsi və düşməsi halları (*Der Gebrauch und das Fehlen der Artikel - Das ist ein Buch. Das Buch ist interessant. Auf dem Tisch gibt es Bücher*).

Müəyyən və qeyri-müəyyən artikllərin hallanması (*die Deklination der bestimmten und unbestimmten Artikel*):

Die Deklination der bestimmten Artikel:

|            |     |     |         |
|------------|-----|-----|---------|
| Nom. – der | das | die | Pl. die |
|------------|-----|-----|---------|

|            |     |     |     |
|------------|-----|-----|-----|
| Gen. – des | des | der | der |
|------------|-----|-----|-----|

|            |     |     |     |
|------------|-----|-----|-----|
| Dat. – dem | dem | der | den |
|------------|-----|-----|-----|

|            |     |     |     |
|------------|-----|-----|-----|
| Akk. – den | das | die | die |
|------------|-----|-----|-----|

Die Deklination der unbestimmten Artikel:

|            |     |      |
|------------|-----|------|
| Nom. – ein | ein | eine |
|------------|-----|------|

|              |       |       |
|--------------|-------|-------|
| Gen. – eines | eines | einer |
|--------------|-------|-------|

|              |       |       |
|--------------|-------|-------|
| Dat. – einem | einem | einer |
|--------------|-------|-------|

|              |     |      |
|--------------|-----|------|
| Akk. – einen | ein | eine |
|--------------|-----|------|

**Sifət (Das Adjektiv).** Sifətin əsas qrammatik xüsusiyyətləri (*Die Hauptmerkmale der Adjektive*).

Sifətin dərəcələri (*Steigerungsstufen der Adjektive*): adi (*Positiv-schön, klein*), müqayisə (*Komparativ-schöner, kleiner*) və üstünlük (*Superlativ-am schönsten, am kleinsten, der, die, das kleinste ...*) dərəcələri.

İstisna hallar (*Ausnahmen*) (*gut – besser – am besten, der (die, das) beste, Pl. die besten; nah-näher-am nächsten, der (das, die) nächste, Pl. die nächsten; hoch, höher, am höchsten, der (das, die) höchste, Pl. die höchsten* və s.).

Sifətin hallanması (*Deklination der Adjektive*). Sifətin zəif, qüvvətli və qarışıq hallanması (*Schwache, starke und*

gemischte Deklinationen der Adjektive).

Sifətin zəif hallanması (Schwache Deklination der Adjektive).

|                                 |                        |
|---------------------------------|------------------------|
| Nom. – der <u>schöne</u> Tag    | die <u>nette</u> Frau  |
| Gen. – des <u>schönen</u> Tages | der <u>netten</u> Frau |
| Dat. – dem <u>schönen</u> Tag   | der <u>netten</u> Frau |
| Akk. – den <u>schönen</u> Tag   | die <u>nette</u> Frau  |

|                                   |                              |
|-----------------------------------|------------------------------|
| Nom. – das <u>schnelle</u> Auto   | Pl. die <u>großen</u> Tische |
| Gen. – des <u>schnellen</u> Autos | der <u>großen</u> Tische     |
| Dat. – dem <u>schnellen</u> Auto  | den <u>großen</u> Tischen    |
| Akk. – das <u>schnelle</u> Auto   | die <u>großen</u> Tische     |

Sifətin qüvvətli hallanması (Starke Deklination der Adjektive).

|                             |                        |                    |
|-----------------------------|------------------------|--------------------|
| Nom. – <u>schöner</u> Tag   | <u>schnelles</u> Auto  | <u>nette</u> Frau  |
| Gen. – <u>schönen</u> Tages | <u>schnellen</u> Autos | <u>netter</u> Frau |
| Dat. – <u>schönem</u> Tag   | <u>schnellem</u> Auto  | <u>netter</u> Frau |
| Akk. – <u>schönen</u> Tag   | <u>schnelles</u> Auto  | <u>nette</u> Frau  |

Sifətin qarışıq hallanması (Gemischte Deklination der Adjektive).

|                                   |                              |
|-----------------------------------|------------------------------|
| Nom. – ein <u>schöner</u> Tag     | ein <u>schnelles</u> Auto    |
| Gen. – eines <u>schönen</u> Tages | eines <u>schnellen</u> Autos |
| Dat. – einem <u>schönen</u> Tag   | einem <u>schnellen</u> Auto  |
| Akk. – einen <u>schönen</u> Tag   | ein <u>schnelles</u> Auto    |

|                                 |                            |
|---------------------------------|----------------------------|
| Nom. – eine <u>nette</u> Frau   | Im Pl: <u>große</u> Tische |
| Gen. – einer <u>netten</u> Frau | <u>großer</u> Tische       |
| Dat. – einer <u>netten</u> Frau | <u>großen</u> Tischen      |
| Akk. – eine <u>nette</u> Frau   | <u>große</u> Tische        |

Sifətin cümlədə funksiyaları (der Gebrauch des Adjektivs im Satz):

a) sifətin ismi-xəbər kimi işlənməsi (der Gebrauch des Adjektivs im Satz als Prädikat): (Das Gras ist grün. Der Tag ist lang. Die Straße ist breit);

b) sifətin təyin kimi işlənməsi (der Gebrauch des Adjektivs im Satz als Attribut): (das grüne Gras, der lange Tag, die breite Straße, die guten Lehrer).

c) Sifətin isimləşməsi (die Substantivierung der Adjektive): (Die Bekanntheit, das Gute usw.)

**Əvəzlilik (Das Pronomen).** Əvəzliyin məna növləri (die Arten der Pronomen): şəxs, yiyəlik, sual, işarə, qeyri-müəyyən (man), şəxssiz (es), qayıdış (sich), nisbi və inkar əvəzlilikləri: (Personalpronomen (ich, du, er usw.), Possessivpronomen (mein, dein, sein usw.), Interrogativpronomen oder Fragepronomen (was, wer usw.), Demonstrativpronomen (dies (-er,-e,-es)-dieser Tisch, dieses Haus, diese Blume/ jed(-er,-e,-es)-jeder Tisch, jedes Haus, jede Blume/ jen(-er,-e,-es)-jener Tisch, jenes Haus, jene Blume, Indefinitpronomen (alle, beide, manche usw.), Reflexivpronomen (mich, dich, sich usw.), Negativpronomen (keiner, niemand, nichts), Relativpronomen der, das, die, Plural die, welcher, welches, welche, Pl. welche - das Buch, das auf dem Tisch ist, ...). Əvəzliliklərin hallanması (Deklination der Pronomen). Es əvəzliyinin çoxmənalılığı.

Kein inkar əvəzliyinin hallanması və işlədilməsi.

|                         |               |            |
|-------------------------|---------------|------------|
| Nom. – kein Schrank     | kein Buch     | keine Uhr  |
| Gen. – keines Schrankes | keines Buches | keiner Uhr |

Dat. – keinem Schrank

Akk. – keinen Schrank

**Say (Das Zahlwort).** Miqdar, sıra və kəsr sayları

(Kardinalzahlen (zwei, drei usw.-zwei Bücher), Ordinalzahlen (erste, zweite, dritte usw. und Bruchzahlen- 1/3 - ein Drittel ). Miqdar, sıra və kəsr saylarının düzəldilməsi və işlədilməsi (Die Bildung und der Gebrauch der Kardinal-, Ordinal- und Bruchzahlen): erste, zweite, dritte, vierzehnte, sechzehnte, zwanzigste, dreißigste usw., Heute ist der 8. November, aber gestern war der 7. November – Heute ist der achte November, aber gestern war der siebte November). Miqdar və sıra saylarının tarix göstəricisi kimi işlənməsi (1999-neunzehnhundertneunundneunzig, 2018-zweitausendachtzehn). Mürəkkəb sayların yazılışı.

**Zərf (Das Adverb).** Zərflərin məna növləri (die Arten des Adverbs): yer (Adverbien des Ortes / Lokaladverbien), zaman (Adverbien der Zeit/Temporaladverbien), tərz-i-hərəkət (Adverbien der Art und Weise), kəmiyyət zərfləri (Adverbien des Grades).

Müqayisə və üstünlük dərəcələri xüsusi yolla düzələn zərflər:

|       |        |                  |
|-------|--------|------------------|
| viel  | mehr   | am meisten       |
| gern  | lieber | am liebsten      |
| wenig | minder | am mindesten     |
| bald  | eher   | am ehesten və s. |

**Feil (Das Verb).** Feilin üç əsas forması (Drei Grundformen des Verbs: sagen - sagte - gesagt; lesen - las - gelesen). Əsas, köməkçi, qaydalı, qaydasız və modal feillər (Voll- und Hilfsverben: sein, haben, werden); (regelmäßige Verben: machen, spielen, hören); (unregelmäßige Verben: wissen, stehen, tun); (Modalverben: wollen, mögen (möchte), sollen, müssen, können, dürfen und das Verb lassen). Ayrılan və ayrılmayan önşəkilçili feillər (trennbare Verben: aufmachen, einkaufen, mitnehmen); (untrennbare Verben: besuchen, erzählen, gefallen).

Feilin zaman formalarının düzəldilməsi və işlədilməsi (Bildung und Gebrauch der Zeitformen (Zeitformen des Verbs): Präsens (Das Kind macht seine Hausaufgaben/ Das Kind geht nach Hause), Präteritum (Imperfekt) (Das Kind machte seine Hausaufgaben/ Das Kind ging nach Hause), Perfekt (Das Kind hat seine Hausaufgaben gemacht/ Das Kind ist nach Hause gegangen), Plusquamperfekt (Das Kind hatte seine Hausaufgaben gemacht/ Das Kind war nach Hause gegangen), Futur I (Das Kind wird seine Hausaufgaben machen/ Das Kind wird nach Hause gehen). Zaman formalarının uzlaşması (Kongruenz der Zeitformen).

Feilin idarəsi (Rektion des Verbs); sözönüsü və sözönülü idarə.

Feilin təsriflənməyən formaları. Məsdər, feili-sifət I, feili-sifət II (Der Infinitiv, Partizip I, Partizip II). Onların düzəldilməsi, sifət və zərf kimi işlədilməsi və hallanması. Partizip formalarının isimləşməsi.

Qayıdış feilləri (Reflexive Verben: sich verabschieden, sich fühlen, sich kämmen, sich anziehen).

Feilin arzu şəkli (Konjunktiv II - 'würde'-Form - Wenn ich Zeit hätte, würde ich gerne Fußball spielen).

Məsdər (**Der Infinitiv**). Məsdərin **zu** ilə (beginnen, bitten, vergessen və s.) və **zu**-suz (gehen, fahren, modal feillər və "lassen" feili) işlədilməsi: Der Lehrer beginnt zu

*diktieren. Wir beschließen heute den Jungen zu besuchen. Wir gehen Bücher holen. Wir müssen gut lernen.*

Məsdər qrupları və məsdər tərkiblərinin işlədilməsi: *um...zu+Infinitiv, ohne...zu+Infinitiv, statt...zu +Infinitiv* tərkibləri.

Feilin əmr forması (*Der Imperativ*). Əmr formasının düzəldilməsi və işlədilməsi (*Sprich richtig aus! Sprecht richtig aus! Sprechen Sie richtig aus!*).

Feilin məchul növü (*Das Passiv*). *Präsens, Imperfekt (Präteritum), Perfekt, Plusquamperfekt, Futurum Passiv*-in düzəldilməsi, işlədilməsi.

#### **Sözönlər (Die Präpositionen).**

*Yiyəlik (Genitiv) halını tələb edən sözönləri: während, trotz, wegen, infolge, statt (anstatt), dank usw.*

*Yönlük (Dativ) halını tələb edən sözönləri: mit, nach, bei, von, zu, aus, außer, seit, dank.*

*Təsirlilik (Akkusativ) halını tələb edən sözönləri: durch, für, ohne, um, gegen, bis, entlang.*

*Yönlük və təsirlilik (Dativ und Akkusativ) hallarını tələb edən sözönləri (Wechselpräpositionen): in, an, auf, hinter, neben, zwischen, vor, unter, über.*

*In, an, um sözönlərinin zaman mənasında işlənməsi (in diesem Jahr, in diesem Monat, im Monat Mai, im Januar; in der Woche, in der Nacht, am 24. Mai, am Montag, am Samstag ; um 2 Uhr, um 9 Uhr).*

*Əvəzlik zərflər (Pronominaladverbien / Präpositionaladverbien): womit, damit, wofür, dafür, woran, daran, worauf, darauf usw.*

**Bağlayıcılar (Die Konjunktionen).** *Tabesizlik (Beiordnende Konjunktionen: und, denn, aber, darum, deshalb, deswegen, entweder...oder, weder...noch, sowohl...als auch, nicht nur... sondern auch, nicht ... sondern) və tabelilik (Unterordnende Konjunktionen: dass, ob, als, wenn, nachdem, weil, damit və s.) bildirən bağlayıcılar.*

#### **SİNTAKSİS (DIE SYNTAX)**

**Sadə cümlə (Der einfache Satz).** Cümlənin mənacə növləri: nəqli, sual və əmr cümlələri (*Satzarten: Aussagesatz - Martina kauft eine neue Uhr., Fragesatz - Wo wohnst du? und Imperativsatz- Mach das Licht an!*). Mübtədə və xəbərin şəxsə və kəmiyyətə görə uzlaşması (*Kongruenz von Subjekt und Prädikat*). Sadə cümlədə söz sırası (*Wortstellung im einfachen Satz*). İnkarlıq bildirən **nicht** və **kein** sözlərinin cümlədə yeri (*Die Stellung der Verneinungswörter nicht und kein im Satz*).

Mürəkkəb cümlə (*Der zusammengesetzte Satz- Ich wollte ins Kino gehen, aber es hat geregnet*). Tabesiz və tabeli mürəkkəb cümlə (*Satzreihe (Ich gehe heute ins Kino und mein Bruder bleibt zu Hause) und Satzgefüge (Ich gehe ins Kino, weil ich den neuen Film sehen möchte)*). Təsriflənən feilin baş və budaq cümlədə yeri (*Die Stellung des konjugierten Verbs im Haupt- und Nebensatz*). Budaq cümlədə söz sırası (*Die Wortfolge im Nebensatz - Ich bleibe zu Hause, weil es stark regnet*).

Budaq cümlənin növləri: tamamlıq (*die Objektsätze - Er denkt, dass sie Recht hat*), təyin (*die Attributsätze - Das ist der Mann, der das Buch geschrieben hat*), zərflilik (*die Adverbialsätze*) budaq cümlələri: zaman – *die Temporalsätze (Als ich 6 Jahre alt war, ging ich in die Schule)*, səbəb – *die Kausalsätze (Ich gehe heute nicht in die Schule, weil ich starke Kopfschmerzen habe)*, məqsəd – *die Finalsätze (Anne bringt ihr Fahrrad zu ihrem Vater, damit er es repariert)*, şərt – *die Bedingungssätze (Wenn ich Zeit habe, besuche ich dich)*, güzəşt – *die Konzessivsätze (Obwohl das Wetter schlecht ist, gehen wir im Park spazieren)* budaq cümlələri.

#### **ƏSAS ƏDƏBİYYAT SİYAHISI**

1. İ.Məmmədova. Deutsch. 5-ci sinif. – Bakı, 2024.
2. S.Adışova. Deutsch. 6-cı sinif. – Bakı, 2021.
3. S.Adışova. Deutsch. 7-ci sinif. – Bakı, 2022.
4. İ.Məmmədova. Deutsch. 8-ci sinif. – Bakı, 2023.
5. T.Kərimbəyli. Deutsch. 9-cu sinif. – Bakı, 2024.
6. T.Kərimbəyli. Deutsch. 10-cu sinif. – Bakı, 2022.
7. T.Kərimbəyli. Deutsch. 11-ci sinif. – Bakı, 2023.

#### **ƏLAVƏ ƏDƏBİYYAT SİYAHISI**

1. "Deutsch". Vəsait. "Abituriyent" jurnalının xüsusi buraxılışı. – Bakı, 2023.
2. "Deutsch". Ümumi orta (9 illik) və tam orta (11 illik) təhsil səviyyələri üzrə buraxılış imtahanlarına hazırlaşanlar üçün test toplusu Bakı – 2026.
3. Alman dili. Tam orta (11 illik) təhsil səviyyəsi üzrə buraxılış imtahanı modelinə uyğun "20 variant sınaq imtahanı" kitabı. Bakı – 2026.
4. Məktəblinin almanca-azərbaycanca lüğəti, "Abituriyent" jurnalının xüsusi buraxılışı. Bakı, 2001.

# FRANSIZ DİLİ

## FONETİKA (LA PHONÉTIQUE)

Fransız dilinin səs və hərf tərkibi. Səs-hərf münasibətləri. “Əlaqə” (*la liaison*) və “bağlanma” (*l'enchaînement*) hadisələri. Açıq və qapalı heca. Heca bölgüsü.

## LEKSİKA (LE LEXIQUE)

Sözün leksik və qrammatik mənalari. Təkmənalı və çoxmənalı sözlər. Sinonimlər (*les synonymes*). Antonimlər (*les antonymes*). Sabit söz birləşmələri. Sözlərin quruluşca növləri: sadə və düzəltmə sözlər.

**Sözdüzəltmə (la dérivation).** Suffikslərlə (-ment, -ièm, -té, -ier, -ière və s.) və prefikslərlə (re-(ré-), in-, anti-, contre- və s.) düzələn sözlər.

## GRAMMATİKA (LA GRAMMAIRE)

### MORFOLOGİYA (LA MORPHOLOGIE)

**İsim (le nom).** İsmnin əsas qrammatik əlamətləri. Ümumi və xüsusi isimlər. Sayılan və sayılmayan isimlər. Canlı və cansız isimlər. Kişi və qadın cinsli isimlər. Qadın cinsli isimlərin düzəlməsi. İxtisas, peşə, milliyyət bildirən isimlərin qadın cinsinin düzəlməsi qaydaları.

İsimlərin tək və cəm forması. İsimlərin cəm formasının düzəlməsi. Xüsusi qaydalar, o cümlədən -al, -au, -eau ilə bitən isimlərin cəm forması. Cəm şəkilçisi qəbul etməyən isimlər.

**Artikl (l'article).** Artiklin növləri: qeyri-müəyyən (*l'article indéfini*) və müəyyən (*l'article défini*) artikllər. Müəyyən artiklin qısa forması (*l'article élidé*).

Artiklin birləşmiş formaları (*les articles contractés*): *au, aux, du, des*.

Hissə bildirən artikllər (*les articles partitifs*): *du, de la, de l'*. İnkar formada, habelə kəmiyyət, çəki, həcm, ölçü və s. bildirən sözlərdən sonra hissə bildirən artiklin *de* ilə əvəzlənməsi. Sayılmayan isimlərin qarşısında hissə bildirən artiklin əvəzinə müəyyən artiklin əvəzlənməsi halları.

Müəyyən artiklin *le, la, l', les* formalarının şəxs əvəzliliklərinin tamamlıq kimi işlənən eyni formalarından fərqləndirilməsi; birləşmiş artiklin *du* formasının hissə bildirən *du* artiklindən fərqləndirilməsi; qeyri-müəyyən artiklin *des* formasının birləşmiş artiklin *des* formasından fərqləndirilməsi. Hissə bildirən artiklin sayılmayan isimlərdən əvvəl müəyyən artikl ilə əvəzlənməsi halları.

Qeyri-müəyyən artiklin *de* sözünü ilə əvəzlənməsi.

Artiklin işlənməməsi halları.

**Sifət (l'adjectif).** Sifətin əsas qrammatik əlamətləri. Sifətin qadın cinsinin düzəlməsi. Milliyyət bildirən sifətlərin qadın cinsi. Cinsə görə dəyişməyən sifətlər.

Sifətin cəm formasının düzəlməsi. -al suffiksi ilə bitən sifətlərin cəm forması. Sifətin aid olduğu isimlə cinsə və kəmiyyətə görə uzlaşma xüsusiyyətləri. Sifətin cümlədə yeri. İsimdən əvvəl işlənən sifətlər. *Quel (quelle, quels, quelles)* sifətinin aid olduğu sözlə uzlaşma xüsusiyyəti.

Sifətin dərəcələri (*les degrés des adjectifs*): adi (*le degré positif*), müqayisə (*le degré comparatif*) və üstünlük (*le degré superlatif*) dərəcələri.

*Le plus* və *le moins* ilə ifadə olunan üstünlük dərəcəsi. *Bien, fort, extrêmement* ilə ifadə olunan mütləq üstünlük dərəcəsi. *Bon, mauvais, petit* sifətlərinin müqayisə və üstünlük dərəcələri.

Qeyri-müəyyən sifətlər : *plusieurs, tout, toute, tous, toutes, même* və s. *Tout* və *même* qeyri-müəyyən sifətlərinin işlənmə xüsusiyyətləri.

İşarə və mənsubiyyət sifətləri (determinatıfları) (*les adjectifs (ou les déterminatifs) démonstratifs et possessifs*).

Sifətin sintaktik funksiyaları.

**Say (le nom de nombre).** Miqdar və sıra sayları. Sıra saylarının düzəlməsi və işlənməsi.

**Əvəzlilik (le pronom).** Əvəzliliklərin növləri.

Şəxs əvəzlilikləri (*les pronoms personnels*). Şəxs əvəzliliklərinin vurğusuz və vurğulu formaları; onların işlənmə xüsusiyyətləri. Vasitəsiz və vasitəli tamamlıq funksiyasında işlənən şəxs əvəzliliklərinin (COD/COI) işlənmə xüsusiyyətləri və onların cümlədə yeri.

Sual əvəzlilikləri (*les pronoms interrogatifs*) : *qui?, qui est-ce qui?, qu'est-ce qui?, qui est-ce que?, qu'est-ce que?, à qui?, de qui?, à quoi?, de quoi?* və s.

Qeyri-müəyyən əvəzliliklər (*les pronoms indéfinis*): *on, tout le monde, personne, tout, rien, chacun, quelqu'un, toutes, tous, autre, nul, tel* və s. qeyri-müəyyən əvəzliliklərin işlənmə xüsusiyyətləri.

İşarə əvəzlilikləri (*les pronoms démonstratifs*). İşarə əvəzliliklərinin sadə və mürəkkəb formaları.

Mənsubiyyət əvəzlilikləri (*les pronoms possessifs*).

Nisbi əvəzliliklər (*les pronoms relatifs*). Nisbi əvəzliliklərin sadə (*qui, que, dont, où*) və mürəkkəb (*lequel, laquelle, lesquels, lesquelles, auquel, à laquelle, auxquels, auxquelles, duquel, de laquelle, desquels*) formaları.

*En* və *y* zərf əvəzlilikləri. Onların işlənmə xüsusiyyətləri və sintaktik funksiyaları.

**Zərf (l'adverbe).** Zərfin quruluşca növləri: sadə və düzəltmə zərflər. Zərflərin mənacə növləri: yer, zaman, tərz-hərəkət, təsdiq, inkar, miqdar və s. bildirən zərflər. -ment suffiksi ilə tərz-hərəkət zərflərinin düzəlməsi və onların eyni suffiksle düzələn isimlərdən fərqlənməsi.

*Beaucoup, peu, assez, plus, trop* və s. miqdar bildirən zərflərin feilin mürəkkəb zaman formalarında yeri.

*Plus de ..., des milliers de ...* və s. sözlərin köməyi ilə qeyri-müəyyən miqdarın ifadəsi.

Zərfin dərəcələri (*les degrés des adverbes*): müqayisə və üstünlük dərəcələri. *Beaucoup, peu, bien, mal* zərflərinin müqayisə və üstünlük dərəcələrinin xüsusi yolla düzəlməsi. *Souvent - plus souvent - le plus souvent* – zərfin şiddətləndirmə dərəcəsinin (*le degré d'intensité*) ifadəsi kimi.

**Feil (le verbe).** Feilin xəbər şəkli zamanları.

Xəbər şəklinin sadə zaman formalarının (*le présent de l'indicatif, le futur simple, l'imparfait, le passé simple, le futur dans le passé*) düzəlməsi və işlənməsi.

Xəbər şəklinin mürəkkəb zaman formaları.

*Le passé composé* və *le plus-que-parfait* zaman formalarının düzəlməsi və işlənməsi. *Être* köməkçi feilinin köməyi ilə düzələn mürəkkəb zaman formalarında feili sifətin (*le participe passé*) mübtədə ilə cinsə və kəmiyyətə görə uzlaşması. *Participe passé*-nin təyin kimi işlənmə xüsusiyyəti.

*Le futur proche (le futur immédiat)* və *le passé récent (le passé immédiat)* zaman formalarının düzəlməsi və işlənməsi.

Xəbər şəkli zamanlarının uzlaşması (*la concordance des*

*temps de l'indicatif*): 1. İndiki zaman planı (*plan du présent*). 2. Keçmiş zaman planı (*plan du passé*).

Pronominal feillər (*les verbes pronominaux*) və onların feilin sadə və mürəkkəb zaman formalarında təsri xüsusiyyətləri.

Modal feillər (*les verbes modaux*): *pouvoir, vouloir, devoir*. Modal feillərin təsri və işlənmə xüsusiyyətləri.

Feilin əmr şəklə (*le mode impératif*). Əmr şəklinin təsdiq və inkar formaları.

Feilin şərt şəklinin indiki zamanının (*le conditionnel présent*) düzəlməsi və işlənməsi. *Si* bağlayıcısından sonra zaman uzlaşması.

Feilin arzu şəklinin indiki zamanının (*le subjonctif présent*) düzəlməsi və işlənməsi. İşlək 3-cü qrup feillərinin (*venir, prendre, faire, être, avoir, aller, savoir, pouvoir, vouloir* və s.) *subjonctif présent* zamanında təsri.

Feilin məlum növü (*la voix active*).

Feilin məchul növü (*la voix passive*). Məchul növün düzəlməsi və işlənməsi.

Feilin icbar növü (*la voix factitive*). İcbar növünün düzəlməsi və işlənməsi.

Feilin təsriylənməyən formaları (*les formes non-personnelles du verbe*) : feili sifət (*le participe*). İndiki zaman feili sifəti (*le participe présent*), keçmiş zaman feili sifəti (*le participe passé*). Feili bağlama (*le gérondif*) və onun sintaktik funksiyaları. Məsdər (*l'infinitif*) və onun sintaktik funksiyaları.

**Sözönlər (*les prépositions*)** : *à, avant, avec, après, de, devant, chez, pendant, par, pour, près de, sous, sur, parmi, entre, sans* (*sans+verbe; sans+nom*), *derrière, en, au milieu de, vers* (zaman və məkan mənalarında), *autour de, au-dessus de, au-dessous de, jusqu'à* (zaman və məkan mənalarında), *dans* (zaman və məkan mənalarında), *depuis* və s. Ölkə və şəhər adları qarşısında sözönlərin işlənmə xüsusiyyətləri.

**Bağlayıcılar (*les conjonctions*)**. Tabesizlik (*et, ou, mais, car, donc* və s.) və tabelilik (*que, parce que, comme, dès que, lorsque, pendant que, quand, si* və s.) bağlayıcıları.

*Que* və *si* qüvvətləndirici ədatlar.

### SİNTAKSİS (LA SYNTAXE)

Sadə cümlə (*la proposition simple*). Sadə cümlənin mənaca növləri: nəqli, sual, əmr və nida cümlələri. Nəqli cümlədə söz sırası.

Sual cümlələrinin düzəlməsi qaydaları.

Ümumi suallı cümlələr: sual intonasiası vasitəsi ilə düzələn sual cümlələri; *est-ce que* sual ifadəsinin köməyi ilə düzələn sual cümlələri; inversiya üsulu ilə düzələn sual cümlələri: sadə inversiya, mürəkkəb inversiya. İstisna hallar. Sual cümlələrində söz sırası.

Xüsusi suallı cümlələr: Mübtəda (*le sujet*). Canlı və cansız isimlə ifadə olunan mübtədanın sualları: *Qui? Qui est-ce qui? Qu'est-ce qui?*

Xəbər (*le prédicat*). Feili xəbər (*le prédicat verbal*). Feili xəbərin sualları. İsmi xəbər (*le prédicat nominal*). İsmi xəbərin sualları: cansız və canlı isimlərlə ifadə olunan ad hissənin sualları (*Qu'est-ce que c'est? Qui est-ce?*), sifətlə ifadə olunan ad hissənin sualı (*Comment?*), rəng bildirən sifətlə ifadə olunan ad hissənin sualı (*De quelle couleur...?*), sayla ifadə olunan ad hissənin sualı (*Combien?*).

Vasitəsiz və vasitəli tamamlıqlar (*les compléments d'objet direct et indirect*). Canlı (*Qui? Qui est-ce que?*) və

cansız (*Que? Qu'est-ce que?*) isimlə ifadə olunan vasitəsiz tamamlıqların sualları.

Təyin (*le complément attributif*). Təyində verilən sual əvəzliyinin (*Quel, quelle, quels, quelles*) aid olduğu sözlə cinsə və kəmiyyətə görə uzlaşması. Sayla ifadə olunan təyinin sualları. *Combien de* ilə başlayan sual cümlələrində söz sırası.

Zərflilər (*les compléments circonstanciels*). Tərzi-hərəkət, zaman, yer və səbəb zərflilərinin sualları (*quand?, comment?, où?, d'où?, pourquoi?* etc.) və işlənmə xüsusiyyətləri; *-ment* suffiksi ilə düzələn tərzi-hərəkət zərfliləri.

Əmr cümlələri (*les propositions impératives*). Əmr cümlələrinin təsdiq və inkar formalarının düzəlməsi. Əmr cümlələrində söz sırası.

İnkar cümlələri (*les propositions négatives*): *ne ... pas, ne ... rien, ne ... personne, ne ... jamais* və s. vasitəsi ilə düzələn inkar cümlələri.

*Ne ... que* məhdudlaşdırıcı ədat kimi.

*C'est ... qui, c'est ... que* vasitəsilə mənənin vurğulanması.

*Voici* və *voilà* ilə işlənen cümlələrdə söz sırası.

Şəxssiz cümlələr (*les propositions impersonnelles*) və şəxssiz feillər (*les verbes impersonnels*). Yalnız şəxssiz formada işlənen feillər. Həm şəxssiz və həm də şəxslə formada işlənen feillər.

*Il y a* ifadəsinin təsdiq, sual və inkar formaları.

Məsdər cümlələri (*les propositions infinitives*).

Mürəkkəb cümlə (*la phrase*).

Tabesiz mürəkkəb cümlələr (*les phrases de coordination*).

Tabeli mürəkkəb cümlələr (*les phrases de subordination*). Budaq cümlələrin növləri: tamamlıq budaq cümləsi (*la proposition subordonnée complétive*), təyin budaq cümləsi (*la proposition subordonnée relative*), zərflilik budaq cümlələri (*les propositions subordonnées circonstancielles*) – zaman budaq cümləsi (*la proposition subordonnée de temps*); səbəb budaq cümləsi (*la proposition subordonnée de cause*); şərt budaq cümləsi (*la proposition subordonnée de condition*).

Əlavə (*l'apposition*). Əlavənin işlənmə xüsusiyyətləri.

Vasitəsiz (*le discours direct*) və vasitəli nitq (*le discours indirect* yaxud *le discours rapporté*). Vasitəsiz nitqin vasitəli nitqə çevrilməsi qaydaları.

Nitq etiketləri (*les actes de parole*).

### ƏSAS ƏDƏBİYYAT SİYAHISI

1. İ.Şiriyeva. *Le français*, 5-ci sinif. – Bakı, 2024.
2. İ.Şiriyeva. *Le français*, 6-cı sinif. – Bakı, 2021.
3. İ.Şiriyeva. *Le français*, 7-ci sinif. – Bakı, 2022.
4. İ.Şiriyeva, K.Rizvanova. *Le français*, 8-ci sinif. – Bakı, 2023.
5. İ.Şiriyeva. *Le français*, 9-cu sinif. – Bakı, 2024.
6. Y.Orucova. *Le français*, 10-cu sinif. – Bakı, 2022.
7. Y.Orucova. *Le français*, 11-ci sinif. – Bakı, 2023.

### ƏLAVƏ ƏDƏBİYYAT SİYAHISI

1. "Le Français" Vəsait. "Abituriyent" jurnalının xüsusi buraxılışı. – Bakı, 2023.
2. "Le Français". Ümumi orta (9 illik) və tam orta (11 illik) təhsil səviyyəsi üzrə buraxılış imtahanına hazırlaşanlar üçün test toplusu. Bakı – 2026.

3. *Fransız dili. Tam orta (11 illik) təhsil səviyyəsi üzrə buraxılış imtahanı modelinə uyğun “20 variant sınaq imtahanı” kitabı. Bakı – 2026.*
4. *Məktəblinin fransızca-Azərbaycanca və*

- Azərbaycanca-fransızca lüğəti, “Abituriyent” jurnalının xüsusi buraxılışı. – Bakı, 2010.*
5. *Fransızca – azərbaycanca lüğət. Bakı, 2024.*

# Rus dilİ

## Фонетика. Орфоэпия. Орфография. Графика.

Звуки речи и буквы. Гласные звуки. Правописание безударных гласных *о* и *е*. Согласные звуки (твёрдые и мягкие, звонкие и глухие).

Оглушение и озвончение согласных.

Буквы, не обозначающие звуков речи (*ь, ъ*). Функции буквы *ь*: смягчающая (*большой, гость*), разделительная (*семья, компьютер, пьеса, ружьё*), грамматическая (*ночь, рождь, помощь, мышь*). Разделительная функция буквы *ъ* (*подъём, объяснение, съест*).

Гласные с двойной функцией (*е, ё, ю, я*).

Правописание гласных после шипящих *ж, ш, ч, ц* (*жизнь, машина, чашка, рожа, чудо, цука*) и *ц* (*цирк, цифра, цыплёнок*).

## Лексикология.

Лексическое значение слова.

Прямое и переносное значение слова (*золотое кольцо* – *золотое сердце, тяжёлая сумка* – *тяжёлая жизнь*).

Синонимы. Антонимы.

## Состав слова.

Основа и окончание. Корень. Приставка (*о-, от-, до-, у-, по-, под-, про-, за-, на-, над-, в- (во-), с- (со-), вы-, к-, при-, пре-, пере-*). Суффикс (*-тель, -арь, -ость, -есть, -ок, -ник, -ик, -чик, -щик, -ниц-, -ан-, -ян-, -к-, -ск-*).

## Грамматика.

## Морфология.

## Самостоятельные части речи.

### Имя существительное.

Собственные (*Азербайджан, Каспий, Таур, Лейла* и др.) и нарицательные (*площадь, гений, мужество*); одушевлённые (*дочь, люди, медведь, орёл*) и неодушевлённые (*страна, озеро, шахматы, народ, молодёжь*) существительные.

Род имён существительных: мужской (*портрет, юноша, дядя, герой, воробей, гений, плащ, путь, октябрь, учитель, словарь, гость*); женский (*парта, земля, армия, роль, жизнь, радость, свежесть, ночь, тетрадь, метель, постель*); средний (*здание, ружьё, дело, море*), а также существительные среднего рода на *-мя* (*время, знамя, имя, пламя, племя, семья, стремя, бремя, вымя, темя*).

Число имён существительных (*стол – столы, конь – кони, газета – газеты, земля – земли, учебник – учебники, дом – дома, нация – нации, герой – герои, гений – гении, цель – цели, мать – матери, дочь – дочери, сын – сыновья, отец – отцы, день – дни, учитель – учителя, здание – здания, поле – поля; озеро – озёра, яблоко – яблоки, плечо – плечи, ухо – уши, дерево – деревья, имя – имена, человек – люди, ребёнок – дети*).

Существительные, имеющие форму: а) только единственного числа (*нефть, дружба, плавание, листва, детвора*); б) только множественного числа (*каникулы, сутки, ножницы, чернила*).

Склонение имён существительных. Разносклоняемые существительные (*время, знамя, имя, пламя, племя, семья, стремя, бремя, вымя, темя, путь*). Существительные на *-ий, -ия, -ие*, имеющие особенности при изменении по падежам (*сценарий, история, задание*). Несклоняемые существительные (*такси, кафе, пальто, кенгуру*).

### Имя прилагательное.

Прилагательные (*большой, белый, высокий, тихий, деревянный, книжный, утренний, зимний, лесной, волчий*).

Сравнительная и превосходная степень прилагательных (*интересный – интереснее, более интересный, менее интересный, интереснейший, самый интересный; плохой – хуже, хороший – лучше, маленький – меньше, чистый – чище, далёкий – дальше, крепкий – крепче, узкий – уже, молодой – моложе, широкий – шире*).

Полные и краткие прилагательные (*полезный – полезен, красивый – красив, глубокий – глубокий*).

Склонение прилагательных. Согласование прилагательных с существительными в роде, числе и падеже (*интересная работа, интересный спектакль, интересное занятие, интересные книги*).

### Имя числительное.

Числительные (*один, одиннадцать, сто, двести, тридцать, первый, второй, третий, одиннадцатый, со-тый, двести тридцатый*). Склонение числительных.

Употребление числительных с существительными (*один день, одна дорога, одно слово, одни сутки; два друга, два слова, две подруги; оба спортсмена, оба окна, обе сестры; десять книг, сто дней, тысяча килограммов; первая учительница, первый звонок, первое число, первые каникулы; один год, два – три – четыре года; пять – двадцать лет, сто сорок лет, тысяча лет*).

### Местоимение.

Личные (*я, ты, он, она, оно, мы, вы, они*), притяжательные (*мой, твой, свой, наш, ваш, его, её, их*), указательные (*этот, тот, столько, такой*), вопросительные (*кто? что? какой? который? чей? сколько?*) и другие местоимения.

Склонение местоимений.

### Глагол.

Неопределённая форма глагола (*говорить, читать, заболеть, писать, пить, спать, хотеть, бежать, дать, есть, сесть, крикнуть, найти, нести, везти, беречь, мочь*).

Возвратные глаголы (*учиться, заниматься, смеяться, бороться, улыбаться*).

Вид глагола. Несовершенный и совершенный вид (*рассказывать – рассказать, приносить – принести, решать – решить, объяснять – объяснить, толкать – толкнуть, строить – построить, покупать – купить, говорить – сказать, искать – найти*).

Время глагола: настоящее (*играет, идёт, может, пьёт, ест, везёт, несёт, спасает, печёт, умывается*); прошедшее (*играл, шёл, мог, пил, ел, вёз, нёс, спасал, пёк, умывался; принёс, привёз, спас, испёк, умылся*); будущее (*будет играть, сыграет; будет идти, пойдёт; сможет; будет пить, выпьет; будет есть, съест; будет везти, привезёт; будет нести, принесёт; будет спасать, спасёт; будет печь, испечёт; будет умываться, умывается*).

Спряжение глагола (изменение глаголов в настоящем и будущем времени по лицам и числам).

К I спряжению относятся глаголы, у которых неопределённая форма оканчивается на *-ать, -еть, -оть, -уть, -ять, -ыть* (*решать, болеть, колоть, обмануть*).

объявлять, открыть, заниматься, улыбнуться).

I спряжение (знать – я знаю, ты знаешь, он (она) знает, мы знаем, вы знаете, они знают; открыть – я открою, ты откроешь, он (она) откроет, мы откроем, вы откроете, они откроют; заниматься – я занимаюсь, ты занимаешься, он (она) занимается, мы занимаемся, вы занимаетесь, они занимаются; одеться – я оденусь, ты оденешься, он (она) оденется, мы оденемся, вы оденетесь, они оденутся; улыбнуться – я улыбнусь, ты улыбнешься, он (она) улыбнётся, мы улыбнёмся, вы улыбнётесь, они улыбнутся).

Ко II спряжению относятся глаголы, у которых неопределённая форма оканчивается на **-ить** (говорить, чинить, повторить).

II спряжение (строить – я строю, ты строишь, он (она) строит, мы строим, вы строите, они строят; вылечить – я вылечу, ты вылечишь, он (она) вылечит, мы вылечим, вы вылечите, они вылечат; учиться – я учусь, ты учишься, он (она) учится, мы учимся, вы учитесь, они учатся; беспокоиться – я беспокоюсь, ты беспокоишься, он (она) беспокоится, мы беспокоимся, вы беспокоитесь, они беспокоятся).

Глаголы-исключения: брить, стелить (I спряжение); гнать, держать, дышать, слышать, терпеть, обидеть, видеть, ненавидеть, зависеть, вертеть, смотреть (II спряжение).

Разноспрягаемые глаголы (хотеть – я хочу, ты хочешь, он (она) хочет, мы хотим, вы хотите, они хотят; бежать – я бегу, ты бежишь, он (она) бежит, мы бежим, вы бежите, они бегут).

Особо спрягаемые глаголы (дать – я дам, ты дашь, он (она) даст, мы дадим, вы дадите, они дадут; есть – я ем, ты ешь, он (она) ест, мы едим, вы едите, они едят).

#### **Наречие.**

Наречия, отвечающие на вопросы когда? где? куда? откуда? как? почему? отчего? зачем? для чего? с какой целью? сколько?: завтра, утром, поздно, здесь, далеко, вдали, рядом, направо, вверх, отсюда, вслух, медленно, сгорая, специально, назло, много, слишком, мало, очень.

#### **Служебные части речи.**

**Предлоги:** на, за, в (во), у, из, до, после, мимо, вокруг, возле, из-за, через, около, напротив, по, к (ко), с (со), над (надо), под (подо), перед, о (об, обо).

**Союзы и союзные слова:** и, а, но, или, сколько, насколько, во сколько, в какой степени, в какой мере, пока, так как, потому что, чтобы, что, кто, если, если бы, поэтому, потому, хотя, несмотря на то что, как, где, куда, откуда, когда, как только, после того как, с тех пор как,

прежде чем, какой, который, благодаря тому что, из-за того что.

**Частицы:** бы (б), не, ни, же, -то, -либо, -нибудь.

#### **Синтаксис.**

##### **Простое предложение.**

Типы предложений по цели высказывания: повествовательные, вопросительные, побудительные.

##### **Сложное предложение.**

Сложные предложения с союзами и союзными словами и, а, но, или, сколько, на сколько, во сколько, в какой степени, в какой мере, пока, так как, потому, поэтому, потому что, чтобы, что, кто, если, если бы, хотя, несмотря на то что, как, где, куда, откуда, когда, как только, после того как, в то время как, с тех пор как, прежде чем, какой, который и др.

#### **Диалог.**

### **СПИСОК ОСНОВНОЙ ЛИТЕРАТУРЫ**

1. Мамедова Д., Керимли Н. Русский язык. Учебник для 5 класса. – Баку, 2024.
2. Бедалов Ч., Бедалова Н., Гусейнова С. Русский язык. Учебник для 6 класса. – Баку, 2021.
3. Мамедова Д., Керимли Н., Зейналова М. Русский язык. Учебник для 6 класса. – Баку, 2021.
4. Мамедова Д., Керимли Н. Русский язык. Учебник для 7 класса. – Баку, 2022.
5. Пашаева А., Алиева С., Зейналова Н. Русский язык. Учебник для 8 класса. – Баку, 2023.
6. Пашаева А., Алиева С., Зейналова Н. Русский язык. Учебник для 9 класса. – Баку, 2024.
7. Пашаева А., Алиева С., Зейналова Н. Русский язык. Учебник для 10 класса. – Баку, 2022.
8. Пашаева А., Алиева С., Зейналова Н. Русский язык. Учебник для 11 класса. – Баку, 2023.

### **СПИСОК ДОПОЛНИТЕЛЬНОЙ ЛИТЕРАТУРЫ**

1. "Rus dili". Пособие. Приложение к 1-ому номеру журнала "Абитуриент". – Баку, 2019.
2. "Rus dili". Ümumi orta (9 illik) və tam orta (11 illik) təhsil səviyyəsi üzrə buraxılış imtahanına hazırlaşanlar üçün test toplusu. Bakı – 2026.
3. Rus dili. Tam orta (11 illik) təhsil səviyyəsi üzrə buraxılış imtahanı modelinə uyğun "20 variant sınaq imtahanı" kitabı. Bakı – 2026.

# ƏRƏB DİLİ

## FONETİKA

Səs-hərf münasibəti. Qısa və uzun saitlər. Saitlərin yazıda ifadəsi. Hərəkətlər-الحركات. Azərbaycan dilində oxşarı olan və olmayan ərəb dili samitləri. Bəzi ərəb dili samitlərindən əvvəl və ya sonra gələn [ə], [ə̄], [i] və [ī] saitlərinin qalınlaşması. İkişəkilli və dördşəkilli hərflər. Şəmsiyyə və qəməriyyə samitlər-الحروف الشمسية و القمرية. [au] diftonqu və [ey] səs birləşməsi. **Əlif, vav** və **yə** hərflərinin vəzifələri-حروف العلة: و, ي, ا.

Həmzə samiti-الهمزة. Dayaqsız və dayaqlı həmzə. Heca. Vurğu.

## LEKSİKA

Sözün orfoqrafik xüsusiyyəti. Sözün kök və əlavə samitləri. Ərəb dilində sözlərin əsasən üç və ya dörd, bəzən isə iki samitdən ibarət olması, idiomlar, alınma sözlər, sinonimlər (مشتراك), antonimlər (الاضداد) və omonim sözlər (المترادفات). Sabit söz modelləri. Xüsusi işlənmiş qaydaları olan leksik vahidlər (məsələn: شيء... شئ... ifadələri: "ya ... ya da", nə ... nə də..., gəlinə isə... ifadələri: لا... ولا... إِمَّا... إِمَّا... Müasir Azərbaycan dilində işlədilən ərəb söz və ifadələri. İfadələr.

## QRAMMATİKA (النحو)

### MORFOLOGİYA (الصرف)

**İsim (الاسم)**. Ümumi isim (اسم الجنس). Xüsusi isim (اسم العلم). Xüsusi isimlərin uzlaşan təyini söz birləşməsində işlədilməsi. İsimlərin qrammatik cinsi في التذكير والتانيث. Tə-mərbutənin (إ) müxtəlif mənələrdə işlədilməsi. Qrammatik cinsin mənaya görə fərqləndirilməsi. Müzəkkər və müənnəs isimlər (الاسماء المذكره والمؤنثة). İsmnin müəyyənliyi və qeyri-müəyyənliyi (المعرفة والنكرة). Ad qruplu sözlərin tək (المفرد), təsniyəsi (المثنى) və cəmi (الجمع). Düzgün cəm (الجمع السالم) və sınıq cəm (الجمع المكسر). İsmnin hallanma növləri (غير): üçhallı hallanma, ikihallı hallanma (انواع اعراب الاسماء المنصرف), tərkibi hallanma, hallanmayan ad qruplu sözlər. İkihallı sözlərin üçhallıya çevrilməsi. Sabit modelli isimlər. Məkan və ya zaman bildirən isim modelləri (اسم المكان والزمان). Alət bildirən isim modelləri (اسماء الالات). Peşə sahibini bildirən isim modeli. Sahib mənəli sözlər. Sədsözlərin işlədilməsi. Mürəkkəb isimlər.

**Sifət (الصفة)**. Nisbi sifətlər (الاسم المنسوب). Rəng və ya fiziki nöqsan bildirən sifətlər. Sifətin qrammatik cinsi في التذكير والتانيث. Üç hallı sifətlər. İkihallı sifətlər. Sifətin sonrakı isimlə izafəti. Mürəkkəb sifət.

Sədsözü ilə başlanan mürəkkəb sifətlər. Sifətlərin dərəcələri (اسم التفضيل). Üstünlük dərəcəsinin morfoloji və təsviri yolla ifadəsi. Fail və məfullar (الفاعل والمفعول).

**Say (عدد)**. Sıra sayları (الاعداد الترتيبية) və onların işlədilmə qaydası. Saatların dəqiqələrlə birlikdə ifadəsi (معرفة الوقت). Ayın, ilin tarixlərinin göstərilməsi. Miqdar sayları (الاعداد). Üç hallı sifətlər. İkihallı sifətlər. Sifətin sonrakı isimlə izafəti. Mürəkkəb sifət.

**Əvəzlilik (ضمير)**. Şəxs əvəzlilikləri (الضمائر المنفصلة), işarə əvəzlilikləri (اسماء الإشارة) və sual sözləri (ادوات الاستفهام). İşarə əvəzliliklərinin mübtədə və təyin kimi işlədilməsi. Bitişən əvəzliliklər (الضمائر المتصلة). Bitişən əvəzliliklərin ön qoşmalar,

köməkçi nitq hissələri, isimlər və feillərlə işlədilməsi. Bitişən əvəzliliklərin «öz» mənasını bildirməsi. III şəxs əvəzliliklərinin ismi cümlədə xəbər şəkilçisi kimi işlədilməsi. Nisbi əvəzliliklər (الاسماء الموصولة).

**Zərf (الظرف)**. Zərfərin təsirlik hal vasitəsi ilə əmələ gəlməsi və önqoşmalı zərflər. Zərflik kimi işlədilən söz birləşmələri. Hal zərfliyi. Mütləq tamamlıq (المفعول المطلق).

**Feil (الفعل)**. Ərəb dilində feillərin üçsamitli (الأفعال الثلاثية) və ya dördsamitli (الأفعال الرباعية) olması. Salim feillər (الأفعال غير السالمة) və qeyri-salim feillər (الفعل المجرد) və düzəltmə feillər (الفعل المزيد فيه). I bab üçsamitli və dördsamitli salim feil modelləri. I bab salim feillərin keçmiş zamanı (الفعل الماضي), indiki-gələcək zamanı (الفعل المضارع) və qəti-gələcək zamanı (المستقبل). Feilin zamanlarının inkar formaları (نهي الفعل). I bab feillərin məsdər (المصدر), fail (الفاعل) və məful (المفعول) formaları. Məsdərlərin işlədilməsi (استعمال المصادر). Üçsamitli salim feillərin düzəltmə babları (الفعل المزيد فيه). Düzəltmə bab feillərinin keçmiş və indiki-gələcək zamanda təsviri (تصريف الفعل المزيد فيه في الماضي والمضارع). Düzəltmə babların məsdər, fail və məful formaları. Ön qoşmalı feillər. Təsirli feillər (الفعل المتعدي) və təsirsiz feillər (الفعل اللازم). Salim feillərin arzu (فعل الامر) və şərt (الفعل المجزوم), (فعل المنصوب) formaları. Arzu və şərt formalarından istifadə edilməsi şərait. Əmr formasının morfoloji və təsviri yolla əmələ gəlməsi. İnkarkarlı əmr (نفي الامر). Salim feillərin sadə və düzəltmə bablarda məchul növü (الفعل المجهول). Köməkçi feillər (كان) (الأفعال غير السالمة). Köməkçi feillər (كان) (الأفعال غير السالمة). Qeyri-salim feillərin təsnifatı-السالمة. Həməzli feillər (الفعل المهموز) və misal feillər (الفعل المثال) və bu köklərdə baş verən fonetik dəyişikliklər. Düzəltmə feilinin müxtəlif mənada işlədilməsi.

**Köməkçi nitq hissələri (الحروف)**. Bağlayıcılar, ön qoşmalar (ادوات النفي). Bağlayıcılar, ön qoşmalar (ادوات النفي). Bağlayıcılar, ön qoşmalar (ادوات النفي). Bağlayıcılar, ön qoşmalar (ادوات النفي).

## SİNTAKSİS

**Söz birləşməsi**. Uzlaşan təyini söz birləşməsi عبارة نعتية. Bitişən əvəzlilikli sözlərin uzlaşan təyini söz birləşməsi (الاضافة وانواعها). Bitişən əvəzlilikli sözlərin uzlaşan təyini söz birləşməsi (الاضافة وانواعها). Bitişən əvəzlilikli sözlərin uzlaşan təyini söz birləşməsi (الاضافة وانواعها).

**Cümlənin baş üzvləri** və onların ifadə vasitələri. Köməkçi feillərin işlənməsi (كان) (ادوات النفي). Tərkibi xəbər. Vasitəli tamamlığın ifadəsi.

**İsmi cümlə (الجملة الاسمية)**. Xəbərin ad qruplu sözlə (isim, sifət, say, əvəzlilik və zərf) ifadə edilməsi. Sadə müxtəsər ismi cümlədə söz sırası (ترتيب الكلمات في الجملة الاسمية البسيطة).

**Sual cümləsi (الجملة السؤالية)**. Sual cümləsinin ifadə vasitələri.

**Feili cümlə (الجملة الفعلية)**. Feili cümlələrdə söz sırası.

**Mürəkkəb cümlə (الجملة المركبة)**. Tabesiz və tabeli mürəkkəb cümlələr. Mübtədə, zaman, məqsəd, tamamlıq (الجملة الواقعة مفعولا به), şərt (الجملة الشرطية), hal (الجملة الواقعة حالا) budaq cümləli tabeli mürəkkəb cümlələrin yaranma üsulları. Bağlayıcı tabeli mürəkkəb cümlə.

## ƏDƏBİYYAT SİYAHISI

1. V.Məmmədliyəv, N.Cəlilova. Ərəb dili. 1-ci sinif. Bakı, 2008.
2. V.Məmmədliyəv, R.Cəlilov, N.Cəlilova. Ərəb dili. 2-ci sinif. Bakı, 2018.
3. V.Məmmədliyəv, R.Cəlilov, N.Cəlilova. Ərəb dili. 3-cü sinif. Bakı, 2018.
4. V.Məmmədliyəv, R.Cəlilov, N.Cəlilova. Ərəb dili. 4-cü sinif. Bakı, 2018.
5. V.Məmmədliyəv, R.Cəlilov, N.Cəlilova. Ərəb dili. 5-ci sinif. Bakı, 2015.
6. Gülər Qafqazlı. Ərəb dili. 6-cı sinif. Bakı, 2025.
7. Ə.Məmmədov. Ərəb dili. 2-ci sinif. Bakı, 1993.
8. Ə.Məmmədov. Ərəb dili. 3-cü sinif. Bakı, 1992.
9. Ə.Məmmədov. Ərəb dili. 4-cü sinif. Bakı, 1992.
10. Ə.Məmmədov. Ərəb dili. 5-ci sinif. Bakı, 1993.
11. Ə.Məmmədov. Ərəb dili. 6-cı sinif. Bakı, 1994.

## ƏLAVƏ ƏDƏBİYYAT SİYAHISI

1. "Ərəb dili" (Yeni təhsil proqramı (kurikulum) üzrə imtahanlara hazırlaşanlar, yuxarı sinif şagirdləri və müəllimlər üçün vəsait). "Abituriyent" jurnalının xüsusi buraxılışı. – Bakı. 2019.

## PROQRAMA ƏLAVƏ (QRAMMATİK TERMLƏR LÜĞƏTİ)

- |                                                            |                                                              |
|------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------|
| 1. Fonetika                                                | علم الأصوات اللغوية                                          |
| 2. Ərəb hərfləri                                           | الحروف العربية                                               |
| 3. Azərbaycan dilində oxşarı olan və olmayan ərəb hərfləri | الحروف العربية المتشابهة وغير المتشابهة بالحروف الأذربيجانية |
| 4. Səs                                                     | صوت (أصوات)                                                  |
| 5. Hərəkələr                                               | الحركات                                                      |
| 6. Fəthə                                                   | فَتْحَة                                                      |
| 7. Kəsre                                                   | كَسْرَة                                                      |
| 8. Damma                                                   | ضَمَّة                                                       |
| 9. Sükun                                                   | جَزْم                                                        |
| 10. Təşdid                                                 | شَدَّة ، تَشْدِيد                                            |
| 11. Uzunluq bildirən hərflər                               | المحرف (حروف)                                                |
| 12. Samit hərf                                             | حرف صامت                                                     |
| 13. Sait hərf                                              | حرف صوتي                                                     |
| 14. Zəif hərflər                                           | حروف العلة                                                   |
| 15. Şəmsiyyə və qəməriyyə samitlər                         | الحروف الشمسية و القمرية                                     |
| 16. Əlif, vav və yə hərflərinin vəzifələri                 | وظائف حروف ا، و، ي                                           |
| 17. Diftong                                                | إدغام حرفي العلة                                             |
| 18. Birləşdirici həməzə                                    | همزة الوصل                                                   |
| 19. Ayırıcı həməzə                                         | همزة القطع                                                   |
| 20. Dayaqsız həməzə                                        | همزة على السطر                                               |
| 21. Dayaqlı həməzə                                         | همزة على الحرف                                               |
| 22. Həməzə dayağı                                          | إرتكاز للهمزة                                                |
| 23. Heca                                                   | مقطع (مقاطع) كلمة                                            |
| 24. Vurğu                                                  | النبرة                                                       |
| 25. Kök samiti                                             | حرف أصلي                                                     |
| 26. Leksika                                                | متن اللغة                                                    |
| 27. İsim                                                   | الاسم                                                        |

- |                                             |                                                         |
|---------------------------------------------|---------------------------------------------------------|
| 28. Sözüün kök və əlavə samitləri           | الحروف الأصلية و المزيطة للكلمات                        |
| 29. Üçsamitli                               | ثلاثية الأصل                                            |
| 30. Dördsamitli                             | رباعية الأصل                                            |
| 31. Alınma sözlər                           | الكلمات الدخيلة                                         |
| 32. Sinonimlər                              | (المترادفات)                                            |
| 33. Antonimlər                              | ضِد (أضداد)، مُضَادَّ                                   |
| 34. Omonimlər                               | مُشْتَرَك (ات) لَفْظِي                                  |
| 35. İdiomlar                                | عبارات اصطلاحية                                         |
| 36. Model (lər)                             | مقياس (مقاييس)، وَزْن ( أوزان)، قلب (قوالب)، صيغة (صيغ) |
| 37. Modelə uyğun                            | مُؤَوَّن                                                |
| 38. Qrammatika                              | علم النحو                                               |
| 39. İsim                                    | الإسم                                                   |
| 40. Xüsusi isim                             | العُلَماسم                                              |
| 41. Ümumi isim                              | الجُنسباسم                                              |
| 42. Tə-mərbutə                              | تاء مَرْبُوطَة                                          |
| 43. Müənnəs söz                             | كلمة مؤنثة                                              |
| 44. Müzəkkər söz                            | كلمة مذكرة                                              |
| 45. Müştərk cinsli söz                      | كلمة مُشْتَرَكَة الجِنس                                 |
| 46. Müənnəslilik əlaməti                    | علامة التأنيث                                           |
| 47. Müəyyənlik                              | المعرفة                                                 |
| 48. Müəyyənlik artıqlı                      | "ال" المعرفة                                            |
| 49. Qeyri-müəyyənlik                        | النكرة                                                  |
| 50. Tək                                     | المفرد                                                  |
| 51. Təsniyə                                 | المثنى ، التثنية                                        |
| 52. Cəm                                     | الجمع                                                   |
| 53. Düzgün cəm                              | الجمع السالم                                            |
| 54. Sınıq cəm                               | الجمع المكسر                                            |
| 55. Hallanma                                | ، الصَّرْف الإعراب                                      |
| 56. Adlıq hal                               | مَرْفُوع                                                |
| 57. Yiyəlik hal                             | مَجْرُور                                                |
| 58. Təsirlik hal                            | مَنْصُوب                                                |
| 59. Əvəzedici tənvin                        | تَنْوِين العوض                                          |
| 60. Üçhallı                                 | مُنْصَرَف بِثَلَاث علامات الإعراب                       |
| 61. İkihallı                                | غير المنصرف                                             |
| 62. Hal əlaməti olmayan                     | بلا علامة الصَّرف                                       |
| 63. Məkan və zaman bildirən isimlər         | أسماء المكان و الزمان                                   |
| 64. Alət bildirən isimlər                   | أسماء الآلات                                            |
| 65. Peşə sahibi bildirən sözlər             | أسماء الصناعات                                          |
| 66. Mürəkkəb isimlər                        | الأسماء المركبة                                         |
| 67. Sifət                                   | ، أَلْتَعْت الصِّفَة                                    |
| 68. Nisbi sifətlər                          | الإسم المنسوب                                           |
| 69. Sifətin isimlə izafəti                  | إضافة الصِّفَة بالأسماء                                 |
| 70. Mürəkkəb sifət                          | الصِّفَة المركبة                                        |
| 71. Müqayisə dərəcəsi                       | الْمُسَبِّحَة التَّقْصِيل                               |
| 72. Üstünlük dərəcəsi (morfoloji)           | إسم التَّقْصِيل (المورفولوجي)                           |
| 73. Üstünlük dərəcəsi (təsviri)             | إسم التَّقْصِيل (التصويري)                              |
| 74. Rəng və fiziki nöqsan bildirən sifətlər | إسم اللَوْن و نُقص أَعْضَاءِ الْبَدَنِ                  |
| 75. Fail                                    | إِسْمُ أَلْفَاعِل، فاعل                                 |
| 76. Məful                                   | المفعول، مفعولاً                                        |
| 77. Say(lar)                                | (عَدَدُ) الأعداد                                        |
| 78. Sıra sayları                            | الأعداد الترتيبية                                       |
| 79. Miqdar sayları                          | الأعداد الأصلية                                         |
| 80. Kəsir sayları                           | الأعداد الكسرية                                         |
| 81. Bölüşdürücü saylar                      | الأعداد التوزيعية                                       |
| 82. Faiz                                    | نسبة مئوية                                              |

|                                |                                        |                                                          |                                                |
|--------------------------------|----------------------------------------|----------------------------------------------------------|------------------------------------------------|
| 83. Sayılan (isim)             | المَعْدُود                             | 138. Şərt forması ilə                                    | أدوات الجزم                                    |
| 84. Əvəzlik(lər)               | الضَّمِير (الضَّمَائِر)                | işlənən ədatlar                                          |                                                |
| 85. Şəxs əvəzlilikləri         | الضَّمائر المُنْفَصِلَة                | 139. Arzu forması ilə                                    | أدوات النصب                                    |
| 86. Bitişən əvəzliliklər       | الضَّمائر المُنْصِلَة                  | işlənən ədatlar                                          |                                                |
| 87. I şəxs                     | مُتَكَلِّم (ة)                         | 140. Sual ədatları                                       | أدوات الاستفهام                                |
| 88. II şəxs                    | مُخَاطَب (ة)                           | 141. Uzlaşan təyini söz                                  | الْمُطَابَقَة النَّعْتِيَّة العَبَارَة         |
| 89. III şəxs                   | غَائِب (ة)                             | birləşməsi                                               |                                                |
| 90. İşarə əvəzlilikləri        | إِسْم (أَسْمَاء) الإِشَارَة            | 142. Uzlaşma                                             | مُطَابَقَة                                     |
| 91. Nisbi əvəzliliklər         | إِسْم (أَسْمَاء) الْمُؤْصُول           | 143. Sifətin isimlə uzlaşması                            | مطابقة النعت و المنعوت                         |
| 92. Aid əvəzliyi               | ضَمِيرٌ عَائِدٌ                        | 144. Təyinlənən (isim)                                   | ، المنعوت المؤصوف                              |
| 93. Sual əvəzliyi              | إِسْمٌ (حَرْفٌ) الاسْتِفْهَام          | 145. Sözbirləşməsi                                       | عِبَارَة لَفْظِيَّة                            |
| 94. Zərf                       | الظَّرْف (الظُرُوف)                    | 146. İzafət                                              | الإِضَافَة                                     |
| 95. Feil                       | الفِعْل (الأَفْعَال)                   | 147. Sadə izafət                                         | الإِضَافَة البسيطة                             |
| 96. Üç kök samitli feil        | الفِعْل التَّلَاثِيّ الْأَصْل          | 148. Çoxtərəfli izafət                                   | الإِضَافَة الكثيرة الجوانب                     |
| 97. Dörd kök samitli feil      | الفِعْل الرَّبَاعِيّ الْأَصْل          | 149. Həmcins üzvlü izafət                                | الإِضَافَة بِأَعْضَاءٍ مُتَجَانِسَةٍ           |
| 98. Feilin birinci kök samiti  | فَاءُ الفِعْل                          | 150. Qarışıq təyini söz                                  | الإِضَافَة بِاللَّغْتِ                         |
| 99. Feilin ikinci kök samiti   | عَيْنُ الفِعْل                         | birləşməsi                                               |                                                |
| 100. Feilin üçüncü kök samiti  | لَامُ الفِعْل                          | 151. Mübtəda                                             | مُبْتَدَأٌ                                     |
| 101. Salim feil                | فِعْلٌ سَالِمٌ                         | 152. Köməkçi mübtəda                                     | المُبْتَدَأُ المَسَاعِد                        |
| 102. Qeyri-salim feil          | فِعْلٌ غَيْرٌ سَالِمٌ                  | 153. Fail                                                | فَاعِلٌ                                        |
| 103. Sadə feil( I bab)         | فِعْلٌ مُجَرَّدٌ                       | 154. Xəbər                                               | خَبَرٌ                                         |
| 104. Düzəltmə bab feillər      | فِعْلٌ مَزِيدٌ فِيهِ                   | 155. Tamamlıq                                            | مفعول به                                       |
| 105. Bab                       | بَابٌ                                  | 156. Hal zərfliyi                                        | ظرف الحال                                      |
| 106. Köməkçi feil              | فِعْلٌ مُسَاعِدٌ                       | 157. Mütləq tamamlıq                                     | المفعول المطلق                                 |
| 107. Başlanğıc feilləri        | أَفْعَالُ الشَّرُوعِ                   | 158. Səbəb və məqsəd zərfləri                            | مَفْعُولٌ لِأَجْلِهِ، ظَرْفُ السَّبَبِ و القصد |
| 108. Davamiyyət feilləri       | أَفْعَالُ الاستِمْرَارِ                | 159. İsmi cümlə                                          | جملة اسمية                                     |
| 109. İndiki zamanda olan feil  | فِعْلٌ مُضَارِعٌ                       | 160. Feili cümlə                                         | جملة فعلية                                     |
| 110. Keçmiş zamanda olan feil  | فِعْلٌ مَاضٍ                           | 161. Tabeli mürəkkəb cümlə                               | جملة مُرَكَّبَةٌ تَابِعَةٌ                     |
| 111. Gələcək zamanda olan feil | مُسْتَقْبَلُ فِعْلٍ                    | 162. Tamamlıq budaq cümləli tabeli mürəkkəb cümlə        | الجملة الواقعة مفعولاً به                      |
| 112. Feilin inkarı             | نَفْيُ الفِعْل                         | 163. Təyin budaq cümləli tabeli mürəkkəb cümlə           | الجملة الواقعة نعتاً                           |
| 113. Məsdər                    | مَصْدَرٌ                               | 164. Zərf budaq cümləli tabeli mürəkkəb cümlə            | الجملة الظرفية                                 |
| 114. Mim məsdəri               | مصدر ميمي                              | 165. Şərt budaq cümləli tabeli mürəkkəb cümlə            | الجملة الشرطية                                 |
| 115. Feil təsrifi              | تَصْرِيفُ الفِعْل                      | 166. Hal budaq cümləli tabeli mürəkkəb cümlə             | الجملة الواقعة حالاً                           |
| 116. Təsirli feil              | الفِعْلُ الْمُتَعَدِّي                 | 167. Zaman budaq cümləli tabeli mürəkkəb cümlə           | الواقعة ظرف الزمانالجملة                       |
| 117. Təsirsiz feil             | الفِعْلُ اللَّازِم                     | 168. Səbəb və məqsəd budaq cümləli tabeli mürəkkəb cümlə | الجملة الواقعة ظرف السبب و القصد               |
| 118. Şərt formasında olan feil | الفِعْلُ الْمُجَرَّوْمُ                | 169. İşlənmə                                             | إِسْتِعْمَالٌ                                  |
| 119. Arzu formasında olan feil | الفِعْلُ الْمُتَّصِبُ                  | 170. İfadə                                               | رَة، عِبَاتَعْبِيرٌ (تَعَابِير) لَفْظِي        |
| 120. Əmr forması               | الْأَمْرُ                              | 171. İşlənməmiş                                          | مُسْتَعْمَلٌ                                   |
| 121. Əmrin inkarı (qadağan)    | نَهْيُ الْأَمْرِ                       | 172. Tamamla                                             | إِكْمَلُ                                       |
| 122. Məchul növ                | الفِعْلُ الْمُجْهُولُ                  | 173. Hallandır                                           | صَرَّفَ أَعْرَبَ،                              |
| 123. Həməzəli feil             | الفِعْلُ الْمُهْمَزُ                   | 174. Müxtəlif mənalər                                    | المَعَانِي الْمُخْتَلِفَة                      |
| 124. I kök samiti həməzəli     | فِعْلٌ فَائِزٌ مَهْمُوزٌ               | 175. Təyin et                                            | عَيَّنَ                                        |
| 125. II kök samiti həməzəli    | فِعْلٌ عَيْنُهُ مَهْمُوزٌ              | 176. Göstər, işarə et                                    | أَشِيرُ                                        |
| 126. III kök samiti həməzəli   | فِعْلٌ لَامُهُ مَهْمُوزٌ               | 177. Variant, bənd                                       | بَنَدٌ (بنود)، شَكْل (أشكال)، نوع (أنواع)      |
| 127. Müdaaifeil                | الفِعْلُ الْمُضَاعَفُ                  | 178. Uyğun, münasib                                      | مُؤَافِقٌ، مُنَاسِبٌ                           |
| 128. Misal feil                | أَلْفَعْلُ الْمِثَالِ                  | 179. Seçin                                               | إِخْتَارُوا                                    |
| 129. Boş feil                  | أَلْفَعْلُ الْأَجُوفِ                  |                                                          |                                                |
| 130. Naqis feil                | أَلْفَعْلُ النَّاقِصِ                  |                                                          |                                                |
| 131. İkiqat qeyri-salim feil   | الفِعْلُ غَيْرُ السَّالِمِ مَرَّتَيْنِ |                                                          |                                                |
| 132. Köməkçi nitq hissələri    | الْحُرُوفُ                             |                                                          |                                                |
| 133. Ön qoşma(lar)             | حَرْف (حُرُوف) الْجَزْ                 |                                                          |                                                |
| 134. Bağlayıcı(lar)            | حَرْف (حُرُوف) الْعَطْفِ               |                                                          |                                                |
| 135. Ədat(lar)                 | أَدَاة (أَدَوَات)                      |                                                          |                                                |
| 136. İnkər ədat(lar)ı          | أَدَاة (أَدَوَات) النَّفْيِ            |                                                          |                                                |
| 137. Mütləq inkar              | لَا النَّافِيَةُ لِلْجِنْسِ            |                                                          |                                                |



məlmus). Feilin qəti gələcək zaman forması **مستقبل** (mostəğbəl). Qeyri-qəti və qəti gələcək zaman formalarının təsdiq və inkarı, vurğusu. Feilin əmr şəkli. Əmr şəklinin təsdiq və inkarı, vurğusu.

Feilin iltizam forması **مضارع التزامی** (mozare-ye eltezami), onun işlənmə yerləri. İltizam formasının təsdiq və inkar şəkli, vurğunun yeri. Feilin vacib, bacarıq, şərt şəkilləri. Vacib şəklini əmələ gətirmək üçün **باید** (bayəd) və ya **بایستی** (bayesti), **می** (mibayest)... sözlərindən, bacarıq şəklini əmələ gətirmək üçün **توانستن** (təvanestən) feilindən, arzu və istək şəklini əmələ gətirmək üçün **خواستن** (xastən) köməkçi feilindən və **کاش** (kaş), **ای کاش** (ey kaş) köməkçi sözlərindən istifadə edilməsi və onların müxtəlif zamanlarda işlədilməsi. Feilin şərt şəklində **اگر** (əgər), **هنگاه** (hərgah) və **در صورتیکه** (dər surətike) bağlayıcılarının işlədilməsi. Feilin təsirlik kateqoriyası. Təsirli və təsirsiz feillər. Feilin məlum və məchul növləri.

**Zərflər.** Zərfin məna növləri: zaman, məkan, miqdar və tərz - hərəkət zərfləri. İnkər və oxşarlıq bildirən zərflər. Zərfin quruluşca növləri: sadə, düzəltmə, mürəkkəb zərflər.

**Qoşma.** **به** (be), **با** (ba), **در** (dər), **از** (əz), **برای** (bəra-ye...) **مانند** (manənd-e...), **مثل** (mesl-e...) **نظیر** (nəzir-e) önqoşmaları və **را** (ra) sonqoşması. Önqoşmaların işlənmə məqamları. Önqoşma kimi işlənən sözlər – söz-qoşmalar: **نزد** (nəzd), **پیش** (piş), **رو** (ru), **پهلوی** (pəhlu), **پشت** (poşt), **سر** (sər) və s. Bəzi qoşmaların və söz- qoşmaların izafətlə işlənməsi. Məs.: **سر، رو، مانند، برای، سر، پیش، پهلوی، نظیر، پشت، رو، مانند، برای، سر، نزد، مثل**

**Bağlayıcı.** Bağlayıcıların quruluşca növləri. Sadə və mürəkkəb bağlayıcılar. Tabesizlik əlaqəsi bildirən bağlayıcılar. **و** (və), **هم** (həm), **نیز** (niz), **اما** (əmma), **لاکن** (laken), **یا** (ya) və **گاه** (qah). Qoşa və daha çox təkrarən işlənən bağlayıcılar (Məsələn: **یا ... گاه** və s.) Tabelilik əlaqəsi bildirən bağlayıcılar **که** (ke), **وقتیکه** (vəğtike), **هنگامیکه** (henqamike), **اگر** (əgər), **هنگاه** (hərgah) və s. Bağlayıcılarda vurğunun yeri.

## SİNTAKSİS

**Söz birləşmələri.** Təyini söz birləşmələri: izafət vasitəsilə əmələ gələn söz birləşmələri, yanaşma əlaqəsi ilə əmələ gələn söz birləşmələri. İzafət tərkibi və izafət zənciri. İzafət tərkibinin yalnız iki tərəfdən ibarət olması. Məs.: **حکایت جالب – دانش بزرگ – اتاق بزرگ**

İzafət zəncirinin isə üç və daha çox tərəfdən ibarət olması.

Məs.: **دفتر زبان فارسی؛ دفتر زبان فارسی دانش آموز؛**

**دفتر زبان فارسی دانش آموز کوشا.**

İzafətin ifadə etdiyi məna əlaqələri.

Yiyəlik, malikiyyət əlaqəsinin **مال** (mal) sözü ilə ifadə olunması.

**Cümlə.** Cümlə üzvləri: baş üzvlər – mübtəda, xəbər; ikinci dərəcəli üzvlər – təyin, tamamlıq (vasitəli, vasitəsiz), zərflər.

Nitq hissələri ilə ifadə olunmasına görə xəbərin növləri: feili xəbər – yalnız feil ilə ifadə olunur. İsmi xəbər – feildən başqa digər nitq hissələri ilə ifadə olunur. İsmi xəbər şəkilçilərinin tam və qısa formaları.

İnkarlıq bildirən **نیست** (nist) sözünün şəxslər üzrə dəyişməsi.

Sadə cümlə. Sadə müxtəsər və sadə geniş cümlə. Sual cümlələri. Sual cümlələrinin quruluşu. İntonasiya əsasında qurulan sual cümləsi. Nümunə:

**این قلم است؟**

**این حکایت در کتاب زبان فارسی هست؟**

Sual əvəzlilikləri və sual ədatları ilə qurulan sual

cümlələri. Sual ədatlarında vurğunun yeri. Nümunə:

**الان ساعت چند است؟ پس شما در ردف چند نشستید؟ مگر شما "خمس" نظامی را خوانده اید؟ آیا، روز استراحت به گردش می روی؟**

Sual cümlələrinə verilən təsdiq və ya inkar cavab cümlələrinin quruluşu.

Həmcins üzvlü sadə cümlələr. Həmcins mübtədalı, həmcins xəbərlı, həmcins tamamlıqlı, həmcins təyinli, həmcins zərflikli cümlələr. Mürəkkəb cümlə. Tabeli və tabesiz mürəkkəb cümlələr. Tabeli mürəkkəb cümlənin tərkib hissələri olan baş və budaq cümlələr. Təyin, tamamlıq, zaman, şərt, səbəb, məqsəd və güzəşt budaq cümləli tabeli mürəkkəb cümlələr və onların yaranma üsulları.

## ƏDƏBİYYAT SİYAHISI

1. A.Kərimov. Fars dili. 1-ci sinif. – Bakı, 2016.
2. A.Kərimov. Fars dili. 2-ci sinif. – Bakı, 2018.
3. A.Kərimov. Fars dili. 3-cü sinif. – Bakı, 2024.
4. A.Kərimov. Fars dili. 4-cü sinif. – Bakı, 2024.
5. A.Kərimov. Fars dili. 5-ci sinif. – Bakı, 2025.
6. T.Seyidov. Fars dili. 5-ci sinif, 1993.
7. H.Mahmudov, T.Seyidov, R.Axundov. Fars dili. 6-cı sinif, 1991.
8. A.Ələkbərova, M.Məmmədova. Fars dili. 7-ci sinif, 1991.
9. A.Ələkbərova, S.Hüseynli. Fars dili. 8-ci sinif, 1993.
10. N.Hatəmi, Ş.Şirəliyev. Fars dili. 9-cu sinif, 1993.
11. N.Hatəmi, Ş.Şirəliyev. Fars dili. 10-cu sinif, 1994.
12. N.Hatəmi, Ş.Şirəliyev. Fars dili. 11-ci sinif, 1996.

## ƏLAVƏ ƏDƏBİYYAT SİYAHISI

1. "Fars dili" (Yeni təhsil proqramı (kurikulum) üzrə imtahanlara hazırlaşanlar, yuxarı sinif şagirdləri və müəllimlər üçün vəsait). "Abituriyent" jurnalının xüsusi buraxılışı. – Bakı. 2019.

## PROQRAMA ƏLAVƏ (GRAMMATİK TERMLƏR LÜĞƏTİ)

|                    |                 |
|--------------------|-----------------|
| 1. Fonetika        | آواشناسی        |
| 2. Transkripsiya   | آوانویسی        |
| 3. Leksika         | لغت             |
| 4. Leksikologiya   | واژه شناسی      |
| 5. Qrammatika      | دستور           |
| 6. Morfologiya     | صرف             |
| 7. Sintaksis       | نحو             |
| 8. Diftonq         | دیفتنگ          |
| 9. Səs və hərf     | صدا و حرف       |
| 10. Sait           | مصوّت           |
| 11. Samit          | صامت            |
| 12. Uzun saitlər   | مصوّت های بلند  |
| 13. Qısa saitlər   | مصوّت های کوتاه |
| 14. Təşdid işarəsi | اشاره تشدید     |
| 15. Tənvin işarəsi | اشاره تنوین     |
| 16. Həməz işarəsi  | اشاره همزه      |
| 17. Vurğu          | تکیه (ضربه)     |
| 18. Heca           | هجا             |
| 19. Şəkilçi        | وند             |
| 20. Ön şəkilçi     | پیشوند          |
| 21. İç şəkilçi     | میانوند         |

|                                                 |                   |                                                             |                         |
|-------------------------------------------------|-------------------|-------------------------------------------------------------|-------------------------|
| 22. Son şəkilçi                                 | پسوند             | 73. Qeyri-müəyyən əvəzlilər                                 | ضمایر مبهمات (غیر معین) |
| 23. Sözdüzəldici şəkilçi                        | وند واژه ساز      | 74. Qeyri-müəyyən əvəzlilik                                 | ضمیر مبهم               |
| 24. Ərəb mənşəli sözlər                         | کلمات عربی        | 75. Təyini əvəzlilər                                        | ضمایر تعیینی            |
| 25. Qohum sözlər                                | کلمات هم خانواده  | 76. Qayıdış əvəzliləri                                      | ضمایر مشترک             |
| 26. Sinonim sözlər                              | کلمات مترادف      | 77. Feilin şəkilləri                                        | وجوه افعال              |
| 27. Antonim sözlər                              | کلمات متضاد       | 78. Feilin bacarıq şəkli                                    | افعال اقتداری           |
| 28. Omonim sözlər                               | کلمات متشابه      | 79. Feilin vacib şəkli                                      | وجه واجب                |
| 29. Nitq hissələri                              | اجزای کلام        | 80. Feilin şərt şəkli                                       | وجه شرطی                |
| 30. Nitq hissəsi                                | جزء کلام          | 81. Feilin arzu şəkli                                       | وجه آرزو                |
| 31. Tərkib hissələr                             | اجزای ترکیب       | 82. Feilin əmr şəkli                                        | وجه امری                |
| 32. İsim                                        | اسم               | 83. Feilin əmr şəklinin inkarı                              | انکار وجه امری          |
| 33. Sadə isimlər                                | اسامی ساده        | 84. Feilin iltizam şəkli                                    | وجه التزامی             |
| 34. Düzəltmə isimlər                            | اسامی مشتق        | 85. İndiki zamanın iltizam forması                          | مضارع التزامی           |
| 35. Mürəkkəb isimlər                            | اسامی مرکب        | 86. Keçmiş zamanın iltizam forması                          | ماضی التزامی            |
| 36. Cəm şəkilçiləri                             | وندهای جمع        | 87. Feilin şühdi keçmiş zaman forması                       | ماضی مطلق               |
| 37. Düzgün cəm forması                          | جمع مصحح          | 88. Feilin bitməmiş keçmiş zaman forması                    | ماضی استمراری           |
| 38. Sınıq cəm forması                           | جمع مکسر          | 89. Feilin nəqli keçmiş zaman forması                       | ماضی نقلی               |
| 39. Mücərrəd isimlər                            | اسامی معنی        | 90. Feilin uzaq keçmiş zaman forması                        | ماضی بعید               |
| 40. Konkret isimlər                             | اسامی ذات         | 91. Feilin indiki zaman forması                             | زمان حال                |
| 41. İsimlərin cəmlənməsi                        | جمع اسامی         | 92. İndiki zamanın davam forması                            | مضارع ملموس             |
| 42. Toplu isimlər                               | اسامی گروهی       | 93. Keçmiş zamanın davam forması                            | ماضی ملموس              |
| 43. Ümumi isimlər                               | اسامی عام         | 94. Feilin gələcək zaman forması                            | مستقبل (زمان آینده)     |
| 44. Xüsusi isimlər                              | اسامی خاص         | 95. Qeyri-qəti gələcək zaman forması                        | آینده غیر قطعی          |
| 45. Qeyri-müəyyənlik bildirən "ی" (i) şəkilçisi | پای نکره          | 96. Feili bağlama                                           | وجه وصفی                |
| 46. Vahidlik bildirən "ی" (i) şəkilçisi         | پای وحدت          | 97. Keçmiş zaman feili sifəti                               | صفت مفعولی              |
| 47. İşarə bildirən "ی" (i) şəkilçisi            | پای اشاره         | 98. İndiki zaman feili sifəti                               | صفت فاعلی               |
| 48. Nisbi sifət əmələ gətirən "ی" (i) şəkilçisi | پای نسبت          | 99. Məsdər                                                  | مصدر                    |
| 49. Mücərrədlik bildirən "ی" (i) şəkilçisi      | پای مصدری         | 100. Feil kökü                                              | ریشه فعل                |
| 50. Layiqlik bildirən "ی" (i) şəkilçisi         | پای لیاقت         | 101. Feil əsası                                             | اساس فعل                |
| 51. Mənsubiyyət şəkilçiləri                     | ضمایر متصله       | 102. Şəxs sonluqları                                        | شناسه                   |
| 52. Mənsubiyyət şəkilçisi                       | ضمیر متصله        | 103. Söz birləşmələri                                       | ترکیبهای کلمه           |
| 53. Xəbərlilik kateqoriyası                     | رابطه خبری        | 104. Təyin olunan söz (izafət birləşməsinin birinci tərəfi) | مضاف                    |
| 54. Sifət                                       | صفت               | 105. Təyin (izafət birləşməsinin ikinci tərəfi)             | مضاف الیه               |
| 55. Sifətin quruluşca növləri                   | انواع ساختمان صفت | 106. İzafət tərkibi (birləşməsi)                            | ترکیب اضافه             |
| 56. Sadə sifətlər                               | صفات ساده         | 107. Yanaşma yolu ilə əmələ gələn birləşmələr               | ترکیب همجانب            |
| 57. Düzəltmə sifətlər                           | صفات مشتق         | 108. İzafət zənciri                                         | زنجیر اضافه             |
| 58. Mürəkkəb sifətlər                           | صفات مرکب         | 109. Mənsubiyyət bildirən izafət birləşmələri               | اضافه نسبی              |
| 59. Sifətin dərəcələri                          | درجات صفت         |                                                             |                         |
| 60. Sifətin adi dərəcəsi                        | صفت مطلق          |                                                             |                         |
| 61. Sifətin müqayisə dərəcəsi                   | صفت تفضیلی        |                                                             |                         |
| 62. Sifətin üstünlük dərəcəsi                   | صفت عالی          |                                                             |                         |
| 63. Say                                         | عدد               |                                                             |                         |
| 64. Miqdar sayları                              | اعداد اصلی        |                                                             |                         |
| 65. Sıra sayları                                | اعداد ترتیبی      |                                                             |                         |
| 66. Kəsir sayları                               | اعداد کسری        |                                                             |                         |
| 67. Onluq kəsrlər                               | اعداد اعشاری      |                                                             |                         |
| 68. Faiz                                        | درصد              |                                                             |                         |
| 69. Əvəzlilik                                   | ضمیر (جانشین)     |                                                             |                         |
| 70. İşarə əvəzlilikləri                         | ضمایر اشاره       |                                                             |                         |
| 71. Şəxs əvəzlilikləri                          | ضمایر شخصی        |                                                             |                         |
| 72. Sual əvəzlilikləri                          | ضمایر پرسشی       |                                                             |                         |

|                                                  |                    |                                       |                       |
|--------------------------------------------------|--------------------|---------------------------------------|-----------------------|
| 110. Yiyəlik mənası bildirən izafət birləşmələri | اضافه ملکی         | 136. Məlum feillər                    | افعال معلوم           |
| 111. Məxsusluq bildirən izafət birləşmələri      | اضافه تخصیصی       | 137. Məchul feillər                   | افعال مجهول           |
| 112. Cins mənası bildirən izafət birləşmələri    | اضافه بیانی        | 138. İradi feillər                    | افعال ارادی           |
| 113. Oxşayış mənası bildirən izafət birləşmələri | اضافه تشبیهی       | 139. İsmi xəbər                       | خبر اسمی              |
| 114. Zaman mənası bildirən söz birləşmələri      | ترکیب زمانی        | 140. Feili xəbər                      | خبر فعلی              |
| 115. Məkan mənası bildirən söz birləşmələri      | ترکیب مکانی        | 141. Sadə müxtəsər cümlə              | جمله ساده مختصر       |
| 116. Zərf                                        | ظرف                | 142. Sadə geniş cümlə                 | جمله ساده مبسوط       |
| 117. Sadə zərflər                                | ظروف ساده          | 143. Bütöv cümlə                      | جمله کامل             |
| 118. Düzəltmə zərflər                            | ظروف مشق           | 144. Yarımçıq cümlə                   | جمله ناقص             |
| 119. Mürəkkəb zərflər                            | ظروف مرکب          | 145. Şəxssiz cümlə                    | جمله بی شخص           |
| 120. Zaman zərfi                                 | ظرف زمان           | 146. Müstəqil cümlə                   | جمله مستقیم           |
| 121. Məkan zərfi                                 | ظرف مکان           | 147. Qeyri-müstəqil cümlə             | جمله غیر مستقیم       |
| 122. Kəmiyyət zərfi                              | ظرف کمی            | 148. Həmcins üzvlü cümlələr           | جملات با عضو همجنس    |
| 123. Tərzi-hərəkət zərfi                         | ظرف چگونگی         | 149. Cümlənin baş üzvləri             | اعضای درجه یکم جمله   |
| 124. Oxşarlıq bildirən zərf                      | ظرف تشبیه          | 150. Cümlənin ikinci dərəcəli üzvləri | اعضای درجه دوم جمله   |
| 125. İnkər zərfi                                 | ظرف انکار          | 151. Vəsiti tamamlıq                  | متمم وابسته           |
| 126. Qoşma                                       | حرف اضافه          | 152. Vəsitisiz tamamlıq               | متمم بی واسطه         |
| 127. Bağlayıcı                                   | حرف ربط            | 153. Tabesiz mürəkkəb cümlə           | جمله مرکب پیوسته      |
| 128. Tabesizlik bağlayıcıları                    | حروف ربط غیر تابعی | 154. Tabeli mürəkkəb cümlə            | جمله مرکب تابعی       |
| 129. Sadə bağlayıcılar                           | حروف ربط ساده      | 155. Baş cümlə                        | جمله اصلی             |
| 130. Mürəkkəb bağlayıcılar                       | حروف ربط مرکب      | 156. Budaq cümlə                      | جمله پیرو (جمله فرعی) |
| 131. Tam feillər                                 | افعال تام          | 157. Təyin budaq cümləsi              | جمله پیرو تعیینی      |
| 132. Qaydalı feillər                             | افعال قیاسی        | 158. Tamamlıq budaq cümləsi           | جمله پیرو متممی       |
| 133. Qaydasız feillər                            | افعال سماعی        | 159. Məqsəd budaq cümləsi             | جمله پیرو مقصدی       |
| 134. Təsirli feillər                             | افعال متعدی        | 160. Şərt budaq cümləsi               | جمله پیرو شرطی        |
| 135. Təsirsiz feillər                            | افعال لازم         | 161. Səbəb budaq cümləsi              | جمله پیرو سببی        |
|                                                  |                    | 162. Zaman budaq cümləsi              | جمله پیرو زمانی       |
|                                                  |                    | 163. Güzəşt budaq cümləsi             | جمله پیرو گذشت        |
|                                                  |                    | 164. Mötərizə                         | پرانتر (پارانتز)      |